

Piyasa Ekonomisine Geçiş Süreci ve Sonrasında Türkiye'de GINI Katsayılarının Analizi: Alternatif GINI Formülü Yaklaşımı

Faik Bilgili

Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kayseri.

E-mail: fbilgili@erciyes.edu.tr

ÖZET: Türkiye ekonomisinde 1963'ten 2015'e yapılan hane halklarına ait %'lik GSMH'den alınan paylar ve ilgili Gini (1) ve alternatif Gini (2) katsayıları incelendiğinde, bazı nispi sapmalar ve bazı Gini 1 ve Gini 2 katsayı hesaplamalarındaki farklılıklar ile birlikte, ve özellikle küresel krizin yaşandığı 2009 yılı hariç, 2011 yılına kadar gelir dağılımında bir iyileşmenin yaşandığı ve fakat, 2011-2015 dönemi için ise ortalama olarak dağılımda bir bozulmanın tecrübe edildiği görülmektedir. Bu süreçte Türkiye ekonomisine ait coğrafik bölgeler farklı değerler almaktadırlar. 2006-2015 dönemi için İstanbul, Batı Marmara, Orta Anadolu ve Kuzey Doğu Anadolu bölgelerinde Lorenz eğrisinin tam eşitlik doğrusundan uzaklaştığı ve fakat Ege, Doğu Marmara ve Doğu Karadeniz bölgelerinde ortalama olarak Lorenz eğrisinden eşitlik doğrusuna doğru bir yakınsama olduğu anlaşılmaktadır. Üç bölgemizde ise, Batı Anadolu, Akdeniz ve Batı Karadeniz bölgelerinde, Gini katsayıları ortalama olarak iyileşmektedir. Gini katsayıları Orta Doğu Anadolu'da 2006-2011 döneminde artmakta, 2015 yılında ise düşmektedir. Güney Doğu Anadolu Bölgesinde ise 2006-2011 döneminde bir iyileşme yok ise de, 2015 yılında gelir dağılımında bir düzelme olduğu gözlemlenmektedir.

Anahtar kelimeler: Piyasa ekonomisi, Gini katsayısı, Alternatif GINI katsayısı, Gelir dağılımı, Türkiye

JEL Kodu: B21, B22, B41, B52, C02, C81, C82, C83, D31, D33, D63, E12, E13, E60, H20

During and After the Process of Transition to Market Economy, an Analysis of Income Distribution in Turkey: An Alternative GINI Formula Approach

ABSTRACT: This study considers the Gini (1) and alternative Gini (2) coefficients for households' % income shares from 1963 to 2015 in Turkey. Throughout regarding calibrations, one might see that, despite the existence of some deviations from trend and some Gini 1 and Gini 2 coefficients' differences, (a) there exists an improvement in the distribution of income until 2011, except for the year 2009 when the global crisis was experienced, but an average deterioration in the distribution for 2011-2015 period is experienced, (b) the geographical regions of the Turkish economy reveal different outcomes. For the period 2006-2015, it is observed that in the regions of Istanbul, West Marmara, Central Anatolia and North East Anatolia, the Lorenz curve has moved away from full equilibrium line, but in the regions of Aegean, Eastern Marmara and Eastern Black Sea, on the average, a convergence towards the equilibrium from the Lorenz curve has appeared. In other three regions, the Gini coefficients improve on average in Western Anatolia, Mediterranean and Western Black Sea regions. The Gini coefficients are increasing in the period 2006-2011 in the Middle East Anatolia and falling in 2015. In the South East Anatolia Region, there is no progress in the period 2006-2011, but, there happens to be a recovery in income distribution in 2015.

Keywords: Market economy, GINI coefficient, Alternative GINI coefficient, Income distribution, Turkey

JEL Code: B21, B22, B41, B52, C02, C81, C82, C83, D31, D33, D63, E12, E13, E60, H20

1. Giriş

Bu çalışmanın temelleri esasen Sakarya Üniversitesi'nin düzenlediği 'Siyasette ve Yönetimde Etik' Sempozyumunda (1998) ele alınmıştır (Bilgili ve Bilgili, 1998). Bu çalışma, ilgili sempozyumda sunulan bazı temel satırları koruyarak, ilave ilgili geometrik açılımları eşliğinde, Türkiye'deki 1963-1994 dönemi gelir dağılımı analizini, 2000-2015 dönemi verilerini de kapsayacak şekilde, genişletmektedir.

Çalışmanın temelde üç amacı vardır. Birincisi, Türkiye’de gelir dağılımının analizini gerçekleştirmek, ikincisi, Türkiye ekonomisindeki gelir dağılımını coğrafi bölgeler itibarı ile de değerlendirebilmektir. Üçüncü amaç ise, belki de bu çalışmanın en çok üzerinde durduğu konu, gelir dağılımının bir zaman diliminden diğer zaman dilimine ne kadar iyileştiğini (ya da kötüleştiğini) alternatif bir GINI katsayısı formülü ile hesaplayabilmektir.

Bu üçüncü amacın önemi, lisans ve lisansüstü öğrencilerinin ve ilgili araştırmacıların, literatürde GINI katsayısı hesaplama formülünün mevcut olmasına rağmen, bu mevcut formülün pratikte kullanılmasının zorluklarından ve/veya hesaplanan GINI katsayılarındaki farklı sonuç veya çelişkilerden bahsediyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu amaç aynı zamanda, böylece, ilgili kurumların hesapladığı GINI katsayıları ile alternatif formül tarafından hesaplanan katsayıların karşılaştırılması imkânını sunmaya da yöneliktir. Dolayısı ile bu makale, araştırmacılara, alternatif bir geometrik yaklaşımla yeni bir GINI formülünü sunmaktadır. Bu amaç, elbette, sadece, alternatif olabileceği düşüncesi ile yeni bir formül oluşturmak değil, aynı zamanda, Türkiye’deki ilgili kuruluşların hesapladığı GINI katsayıları üzerinde, bu çalışmanın yazarı tarafınca oluşan soru işaretine (işaretlerine) cevap vermesi de öngörülmektedir.

Türkiye ekonomisi 1980’lerden bu yana yoğun kamu müdahalelerinden minimum kontrollere sahip piyasa ekonomisine geçişi amaçlamaktadır. Bu süreç içerisinde amaç uzun dönemde sürekli büyüme hızı ile birlikte kişi başına düşen refah seviyesinin artırılmasıdır. Kar maksimizasyonunun gerçekleşebilmesi için en düşük maliyeti ya da en etkin üretimi hedef alan rekabetçi piyasalarda, toplum daha yüksek bir refah seviyesine ulaşacaktır. Tam rekabet koşulları altında, üretim faktörlerine marjinal verimliliklerine göre ödeme yapıldığı ya da yapıma sürecinin geçerli olduğu Neo-klasik kurama göre üretim faktörlerinin etkinliği ekonomik büyümeye (ya da artan refaha) yol açacaktır. Gelişmiş ekonomilerde görülen yoğun piyasa ekonomileri (rekabetçi piyasa ekonomileri) ve bu ülke toplumlarının daha yüksek bir refah seviyesine sahip olmaları Neo-klasik tezi doğrular niteliktedir (Bilgili ve Bilgili, 1998).

1970’lerde artan kamu müdahaleleri ve üretimde görülen darboğazlar üzerine Neo-klasik sistemin politika önerileri 1980’lerden bu yana Keynezyen sistemin politika önerilerine bir alternatif olarak sunulmaktadır. Neo-klasik sistem, Keynezyen sistemin aksine, kamu müdahalelerinin piyasa ekonomisinin işleyişine engel olacağını ve oluşan fiyat, talep ve üretim miktarlarının serbest piyasada oluşması beklenen denge miktarlarından farklı olacağını ve sonuçta ekonomilerin etkin olmayan bir üretime ve sonuçta bir üretim darboğazına gireceğini ileri sürer (Bilgili ve Bilgili, 1998).

1980’lerden bu yana Türkiye, "liberal politikaları", diğer deyişle, "daha rekabetçi bir piyasa mekanizmasını" oluşturacak olan kamu sektörünün ekonomi içerisindeki payının azaltılması, özelleştirmeye gidilmesi ve ticarete getirilen sınırlamaların kaldırılması gibi politika önerilerini uygulamış ya da uygulamaya çalışmıştır, çalışmaktadır. Bu politikalar ile ulaşılması beklenen hedef, üretimdeki artan etkinlik ile toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi ve gelir dağılımının iyileştirilmesidir. Bu son değinilen hedef, özellikle, kamu müdahalelerinin etkin olmadığını, en aza indirgenmesi gerektiğini ileri süren yeni klasik kuramın bölüşüm teorisine göre, üretim sürecinde, üretim faktörleri uzun dönemde marjinal verimliliklerine eşit bir pay alma eğilimindedir (Clark, 1899, 1903; Leonard, 2003).

1980’ler ve sonrası, esasen, Dünya genelinde liberal ya da daha liberal politikaların sergilendiği, sergilenmeye çalışıldığı yıllardır. 1980’ler ve sonrası, adeta, böylece, "Arz İktisadi" kuramının öncülük yaptığı dönemleri işaret etmektedir. ABD’de Arthur B. Laffer’in önerileri ile, Başkan Ronald Reagan’ın "Reaganomics", aynı önerileri paylaşan İngiltere’de Kraliçe Margaret Thatcher’ın "Thatcherism", ve Türkiye’de Başbakan Turgut Özal’ın "Özalizm" politikaları ile (i) kamu sektörünün hacminin daraltılması ve böylece kamunun daha etkin hale getirilmesi, (ii) ve, böylece, emek ve sermaye üzerinden alınan vergilerin (teoride marjinal vergilerin) azaltılması, sonuçta, (iii) emeğin ve sermayenin marjinal verimliliği artırılarak, sermaye birikimlerinin, istihdam düzeylerinin ve ekonomik büyümelerin yükseltilmesi amaçlanmıştır. Yine ilgili liberal politikalar, "Arz İktisadi"

kuramının önerileri, çoğu zaman Milton Friedman'ın da katkıları ve önerileri ile birlikte, Latin Amerika ülkelerinde de uygulanmaya çalışılmıştır (Bilgili, 1989, 1993, 1997, 1999).

Örneğin, ABD'de, Cumhuriyetçiler toplum hayatında muhafazakâr ve/fakat ekonomi politikalarında liberal görüşlere sahipken, Demokratlar toplum hayatında liberal ve/fakat ekonomi politikalarında muhafazakâr görüşlere sahiptirler. Diğer bir deyişle Cumhuriyetçiler Klasik iktisat, Arz Yanlı iktisat ve Paracı (M. Friedman'ın Chicago Üniversitesi okulu) modellerinde öngörülen, devlet müdahalelerinden mümkün olduğunca arınmış, piyasa ekonomilerini baz alırlarken, Demokratlar daha çok Keynezyen modellerin takip ettiği devlet yanlı müdahaleci maliye politikalarını temel ekonomi politikaları olarak kabul etmektedirler. Bu süreçte 1981 öncesi Demokrat başkan J. Carter döneminde (77-81) takip edilen Keynezyen maliye politikaları ve 1981 sonrası Cumhuriyetçi başkan R. Reagan döneminde (81-89) sürdürülen, sürdürülmeye çalışılan, arz yanlı, serbest piyasa ekonomisi politikaları birer uç uygulama örnekleri olarak gösterilebilir. Daha sonraki süreçte, arz yanlı liberal politikalar G. W. H. Bush (89-93), G. W. Bush (2001-2009) dönemlerinde izlenildi. Ağırlıklı kamu maliye politikaları B. Clinton (93-2001) ve B. Obama (Ocak 2009 - Ocak 2017) dönemlerinde farklı ağırlıklarla da olsa takip edildi (Bilgili, 2016).

Türkiye'de de benzer liberalleşme politikaları, 24 Ocak kararları ile Turgut Özal döneminde (1980-1990) uygulanmaya çalışıldı. Turgut Özal'ın iktidarda olduğu dönem (1983-1989), özellikle iç ve dış ticarete özelleştirme programları ile, serbest piyasa ekonomisine geçiş, devletin ekonomideki payının azaltılması ve fiyat mekanizmasının işlerlik kazandırılması gibi ekonomi politika ilkeleri amaçlandı (Milliyet, 16 Nisan, 2016). Türkiye'deki siyasi partileri sağ (ya da merkez sağ), ve sol (veya merkez sol) partiler olarak sınıflandırabilirsek, ekonomi politikaları uygulamalarında, sağ ve sol partilerin seçim kampanyalarındaki önerilerinin, ABD'deki sırası ile cumhuriyetçilerin ve demokratların önerileri ile bazı temel benzerlikler taşıdığını söyleyebiliriz. Sağ partiler daha çok temelde klasik ve yeni klasik anlayışa sahip iken, sol partiler temelde Keynezyen anlayışa sahiptirler. Devletin rolünün sadece savunma ve fiyat mekanizmasının işleyişinin kontrolü olmadığını ileri süren sol partilerin uygulamaları, sadece 1970 ve sonraki dönemleri ele alırsak, Türkiye'de T.C. Başbakanı Bülent Ecevit'in idaresindeki hükümetlere (1974, 1977, 1978 – 1979, 1999 – 2003) karşılık gelmektedir. Sağ partiler ise temelde savunma, güvenlik, özelleştirme ve piyasa mekanizmasının işlerliğini devletin temel rolleri olarak benimsemektedirler. Bu ilgili politikalar, ilgili bazı önemli siyasi ve ekonomik dalgalanmalara rağmen (yine sadece 1970 ve sonraki dönemleri ele alırsak) T.C. Başbakanları, Süleyman Demirel (1977, 1978, 1980, 1993), Turgut Özal (1983-1989), Yıldırım Akbulut (1989-1991), Mesut Yılmaz (1991,1996, 1997-1998), Tansu Çiller (1993-1996), Necmettin Erbakan (1996-1997), Abdullah Gül (2002-2003), Recep Tayyip Erdoğan (2003-2014), Ahmet Davutoğlu (2014-2016) ve Binali Yıldırım (2017-) tarafından da temel olarak sürdürülmeye çalışıldı, çalışılmaktadır.

Gerek ABD'de, gerekse Türkiye'de, piyasa mekanizması ve gelir dağılımına ilişkin görüşlerin ilgili ana partiler nezdinde hangi yoğunlukta dile getirildiği ve uygulandığı konusundaki bir tartışmayı net bir biçimde ele almak zordur. İlgili tartışma konusunu ve cevabını ise mevcut partilerin takip etmeye çalıştığı ya da benimsediği ilgili karşılık gelen ekonomi kuramlarında bulmak nispeten daha kolay olacaktır. Bu konuda, bazı tekrar satırları ile beraber, aşağıdaki notlar ele alınabilir.

Sağ partilerin temelde klasik ve yeni klasik kuramlara ait ilkeleri takip ettiğini varsayar isek, klasik ve yeni klasik kuramlar serbest piyasa mekanizmasının ve rekabetçiliğin, uzun dönemde, gayri safi milli hâsıla (GSMH) da bir iyileşme ve sonuçta tam istihdam ile sonuçlanacağını ve bu süreçte gelir dağılımında bir iyileşme trendinin (eşit-adil bir iyileşme trendinin) söz konusu olacağını, olabileceğini ifade etmektedir. Sol partilerin temelde Keynezyen kuramlara ait ilkeleri takip ettiğini varsayar isek, Keynezyen kuram, devletin aktif rolünün yer almadığı piyasa mekanizmalarının, GSMH'de bir iyileşme ile sonuçlanabileceğini (olasılık) ve/fakat bunun süreklilik arz etmeyeceğini ve çoğunlukla, hükümetlerin otonom kamu harcamaları, transfer harcamaları ve otonom vergi politikaları eksikliğinde, eksik istihdam ile sonuçlanacağını ifade etmektedir. Eksik istihdam ise gelir dağılımında eşit bir paylaşımın olamayacağını temel belirtilerinden birisi olacaktır (Clark, 1899, 1903; Leonard, 2003; Savaş, 1986; Kazgan, 2014; Akyüz, 1977).

Burada önemle tekrar yeni klasiklere ve Keynezyenlere değinecek olursak, yeni klasikler gelir dağılımında üretim faktörlerinin üretimden kendi marjinal verimliliklerine eşit bir pay alacaklarını değil, eşit pay alma eğiliminde olacaklarını ileri sürerler (Clark, 1899, 1903). Keynezyen model ise, gelir dağılımındaki bozulmaların ekonomilerin çoğunlukla eksik istihdamda dengeye gelmelerinden dolayı mevcut olacağını, ancak ekonomileri tam istihdamda dengeye getirebilecek olan kamu otonom politikalarının (otonom, harcama, vergi, transfer politikaları gibi) gelir dağılımındaki bozuklukları da iyileştirebileceğini öne sürmektedir (Keynes, 1936; Keynes, çeviren Baltacıgil, 1980; Türkay, 2011; Temin, Vines, 2014; Kazgan, 2014).

Bir başka açıdan bakıldığında ise, iktisat biliminde, 'pozitif' ve 'normatif' iktisat ayırımları önemli bir yer tutmaktadır. Pozitif iktisat, gelir dağılımında 'mevcut resmi' bir dışsal veri olarak dikkate alıyor ve bu dışsal veri eşliğinde ilgili diğer analizlerini yürütüyor iken, normatif iktisat, gelir dağılımında 'mevcut olanı' değil, 'olması gerekeni' incelemekte ve böylece ilgili analizlerinde gelir dağılımı ve diğer tüm değişkenlerin içsel olarak belirlendiği analizleri takip etmektedir. Çalışmanın yazarı, esasen gelir dağılımı ve bölüşümü konusunda, kapsamlı olarak, iktisat yazınındaki mevcut ana araştırma-tartışma başlıklarından birisi olan 'Ortodoks ve Heterodoks ekonomi politikaları' başlığı altında yer alan çok sayıdaki bazı temel eserlerin incelenmesini tavsiye etmektedir. Burada, örneğin Dequech (2007, 2009, 2011, 2012), Cin (2012) ve Durlak (2012)'a ait çalışmaların (ve literatürdeki diğer önde gelen çalışmaların) irdelenmesi tavsiye edilebilir.

Yukarıda ele alınan satırlar iktisat tarihinin en çok üzerinde durduğu konulardan birisine karşılık gelmektedir. Ancak bu çalışma ilgili gelir dağılımı/bölüşümü konusunda daha fazla teorik bir detaya girmeyecektir. Böylesi bir daha detaylı çalışma ise gelecekteki bir başka çalışmanın içeriğini oluşturabilecektir. Ancak, çalışmanın yazarı, ilgili konuda, teorik olarak aşağıdaki, daha önceki satırlarda belirtilen kaynaklara ilave olarak, diğer bazı ilgili temel eserleri de tavsiye edebilir. Örneğin, Ferguson (1969), Becker (1971), Krepes (1990), Lavoie (2009), King (2012) ve yine çalışmaların, tartışmaların derlendiği kaynaklardan, örneğin, The New School SCEPA, L.W. Mises Institute, The Levy Economics Institute, Economist's View ve Stanford Encyclopedia of Philosophy platformları tavsiye niteliğindeki kaynaklara karşılık gelmektedir.

Bu temel eserlerin incelenmesi, değinildiği gibi, bu çalışmanın ana teması olmayacaktır. Çalışmada, temel olarak özellikle serbest piyasa ekonomisine geçiş süreci ve sonrasında Türkiye'de gelir dağılımı ve katsayılarının hesaplanması, alternatif bir formül desteği ile ele alınacaktır. Türkiye'de teorik ve ampirik olarak gelir bölüşümü ve ilgili sendikal faaliyetler konusunda daha detaylı olarak Yorgun (2007, 2010), ve Yılmaz, Keser, Yorgun (2010)'a bakılabilir. Bu çalışmada, böylece, özellikle 1980 öncesi ve sonrası elde edilen toplam gelir içerisinde (GSMH içerisinde) hane halklarının, %20'lik dilimlere göre, hangi oranlarda pay aldığı hesaplanmakta, değerlendirilmektedir. Çalışma, 1963, 1968, 1973, 1978, 1983, 1986, 1987, 1994, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 ve 2015 yıllarına ait olarak Gini katsayılarının hesaplanmasını gerçekleştirmektedir.

2. Piyasa Ekonomisi ve Gelir Dağılımı

Neo-klasik kurama göre, tam rekabet piyasasında arz ve talebin oluşturduğu denge miktarları, üreticilerin kar maksimizasyonu ya da tüketicilerin fayda maksimizasyonu tarafından belirlenmektedir. Bu sistem içerisinde kaynakların etkin kullanılması beklenilmektedir. Kaynakların etkin kullanımı, üretim sürecinde en verimli üretim faktörlerinin istihdamı ya da en verimli faktörlerden daha az verimli faktörlere doğru bir istihdam ile gerçekleşmektedir. Üretim faktörleri, farklı üretim alanlarına transfer edildiğinde, toplumun refah seviyesi değişiyorsa, faktörlerin etkin olmayan istihdamı söz konusu olacaktır. O halde en verimli faktörlerin, piyasanın vereceği sinyallere göre, en uygun sektörlerde istihdamı, iktisadi etkinliği sağlamaktadır. Matematiksel olarak bu etkinliğin sağlanabilmesi için, (1) en son üretilen ürünün marjinal faydasının marjinal maliyetine eşit olması; (2) aynı malın marjinal faydasının bütün tüketiciler için eşit olması; (3) aynı ürünün marjinal maliyetinin bütün üreticiler için eşit olması gerekmektedir (Bilgili, Bilgili, 1998).

Bu şartların gerçekleştiği piyasa "Pareto etkin" ya da "rekabetçi piyasa" olarak adlandırılmaktadır ve bu piyasada toplum, mevcut kaynakları ile ulaşabileceği maksimum refah seviyesini elde etmektedir.

Kamu sektörünün varlığını hissettirdiği bir ekonomide yukarıdaki şartların bazıları gerçekleşmeyebilir. Diğer bir deyişle eğer kamu sektörü piyasanın ilettiği sinyallere göre üretim yapmıyor ise, bu sektörün varlığı kaynakların etkin olmayan bir dağılımı ile sonuçlanabilir. Neo-klasik kuramın marjinal göstergeleri ile bugün özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik problemlerinin analizini yapmak teorik ve pratik açıdan oldukça zordur. Ancak piyasa ekonomisi kurallarının geçerli olduğu gelişmiş ülke ekonomilerinin yüksek refah göstergelerine sahip olmaları Neo-klasik kuramı doğrular niteliktedir (Bilgili, Bilgili, 1998). Diğer bir deyişle piyasa kuralları ile yönetilen ekonomiler kamu müdahaleleri ile yönlendirilen ekonomilerden daha etkin işlemekte ve artan etkinlik ile birlikte daha yüksek bir gelir seviyesi elde etmektedirler. Bu yüzden gelişmekte olan ülkelerde düşük verimlilik, yetersiz sermaye birikimi ve yüksek enflasyon gibi bir takım ekonomik problemlerin çözümü için yoğun kamu müdahalelerinden bu müdahalelerin minimuma indirildiği piyasa ekonomisine geçiş öngörülmektedir (Bilgili, Bilgili, 1998).

The Economist (Temmuz, 1993) dergisine göre, Arjantin, Brezilya, Şili, Meksika, Venezuela, Polonya, Macaristan, Bulgaristan, Romanya, Çek Cumhuriyeti, Türkiye, Yunanistan, İsrail, Güney Afrika, Çin, Rusya, Hindistan, Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Güney Kore ve Tayland, başlangıç zamanları farklı da olsa, yeni piyasa ekonomilerinin oluştuğu ya da mevcut piyasa ekonomilerinin güçlendirilmeye çalışıldığı ülkeleri oluşturmaktadır. Bu listeye yeni ekonomik konumları itibarı ile Azerbaycan, Kazakistan, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Özbekistan'da dâhil edilebilir. Bugünkü yüksek refah göstergelerine sahip kalkınmış ülkelerin ortak bir özelliği, The Heritage Foundation, 1996 Index of Economic Freedom'ın da belirttiği gibi, yukarıda sıralanan ülkelere göreceli olarak daha fazla düşük vergi oranları, serbest ticaret politikaları, minimum kamu müdahaleleri ve bireysel mülk sahibi olabilmek gibi ekonomik özgürlüklere sahip olmalarıdır. İktisadi etkinlik, daha yüksek GSMH'nin gerçekleştirilmesi, bugün hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin ortak iktisadi amaçlarıdır. Yüksek GSMH ile birlikte bu hasılanın dağılımındaki eşitsizliğin en aza indirilmesi ise normatif iktisadın amaçlarından biridir (Bilgili, Bilgili, 1998).

Pozitif iktisadın amacı olan "iktisadi etkinlik" ile normatif iktisadın amacı olan "gelir dağılımında eşitsizliğin en aza indirilmesi" ayrı iki hedeftir. Eğer bir ürünün sağladığı marjinal fayda birey A ve birey B için aynı ise ve marjinal faydalar ürünün marjinal maliyetine eşitse, bu ürünün birey A ve birey B arasındaki dağılımı etkindir. Dolayısı ile bu iki birey arasında karşılıklı ticaretin sağlayacağı bir avantaj yoktur. Bireylerden birisinin diğeri aleyhine avantaj sağlayamaması durumunda iktisadi etkinlikten söz edilebilir. Ancak diyelim ki, birey A birey B'den daha fazla bir gelire sahip olsun. Birey B'nin tüketim sepetindeki bir ürünün fiyatının piyasadan gelen sinyaller doğrultusunda üreticileri tarafından yükseltildiğini düşünelim. Bu durumda birey B'nin reel gelirinin daha da azalacağı açıktır. Piyasa sinyalleri ile ürünün fiyatının artması iktisadi etkinliğin bir göstergesidir (Bilgili, Bilgili, 1998). Birey B'nin reel gelirindeki düşüşü önlemek için bir takım fiyat kontrolleri yapılabilir. Bu durumda gelir dağılımındaki açığın artması önlenemez ve/fakat yapılan müdahale etkin olmayan bir üretim ile sonuçlanacaktır. Nitekim fiyat müdahalelerinin söz konusu olduğu ürünün üretim miktarında bir azalma olacak ve bu sektördeki verimli üretim faktörleri daha az verimli olabileceği sektörlerle kayabilecektir. Dolayısı ile iktisadi etkinlik ve gelir dağılımında denge iki ayrı tezat amaçları temsil edebilecektir. Her ne kadar iktisadi etkinlik ile toplumun toplam gelirinin daha yüksek bir seviyede belirlenmesi amaçlanıyor ise de, toplam gelirin nasıl dağıtılacağı konusu ayrı, hatta bir önceki amaca tezat bir olgu olarak kendisini gösterebilir. Ancak gelir dağılımında dengenin sağlanması amacının, iktisadi etkinlik amacı üzerindeki olumsuz etkileri minimuma indirilebilir. Örneğin düşük gelir sahiplerine yapılan transfer ödemeleri fiyat kontrolleri kadar olumsuz etkiye sahip olmayabilir ve transferlere rağmen piyasa etkin bir şekilde çalışabilir. Ancak göreceli olarak daha az dezavantajlara sahip olabilecek transfer ödemeleri de kamu müdahalelerinin varlığını gerekli kılmaktadır. Dolayısı ile gelir dağılımında dengeyi sağlayacak kamu müdahaleleri ile birlikte iktisadi etkinliğin sağlanmasına çalışılabilir (Bilgili, Bilgili, 1998).

Bu amaç doğrultusunda kamu sektörünün hacminin ne olması gerektiği ise o ülke politikacılarının tercihine bağlıdır.

3. Gelir Dağılımının Ölçülmesi

Aşağıdaki Şekil 1, farklı gelir kümülatif yüzdelerine karşılık gelen farklı nüfus kümülatif yüzdelerinin geometrik çizimini göstermektedir. Gelir dağılımının analizinde aile üyelerinden oluşan hane halklarının geliri esas alınmaktadır. Aksi takdirde analize bireyleri tek tek dâhil ettiğimizde, çalışmayan ev kadınlarını ya da çocukları, hiç gelir kazanamayan ya da çok az gelir kazananlar olarak nitelendirmek gerekir ki bu da düşük gelirlerin oranında yanlı bir artışa yol açabilir.

Gelir dağılımı analizinde, ülke nüfusu en düşük gelirlilerden en yüksek gelirliye göre beş dilimlik gruplara ayrılır. Her bir dilimin ülkenin toplam gelirden almış olduğu yüzde paylar hesap edilir. Bu verilerden hareketle Lorenz eğrisi ve Gini katsayıları elde edilir. Lorenz eğrisi nüfusun kümülatif yüzdeleri ile, toplamı gelirden her bir kümülatif yüzdenin elde ettiği gelir arasındaki ilişkiyi gösterir. Grafikteki yatay ve dikey eksen arasındaki 45 derecelik doğru (OE) ile Lorenz eğrisi (OABCCDE) arasındaki açıklık gelirin ne kadar eşitsiz dağıldığını gösterir.

İki uç dağılım: (1), 45 derecelik doğru (OE) gelirin tam eşit bir şekilde dağıldığını, (2), bu doğrunun sağındaki $s(\hat{F}) = 90^\circ$ doğru, yatay (OF) ve dikey (FE) eksenlerden oluşan 90° doğru, ise gelirin tam eşitsiz bir şekilde dağıldığını gösterir. Böylece 45° doğru ile çakışan bir Lorenz eğrisi toplam gelirin nüfusun bütün dilimleri arasında eşit bir şekilde dağıldığını gösterir.

Bir dönemden bir sonraki döneme Lorenz eğrisi ile 45 derecelik doğru arasındaki açık ne kadar büyüyor (azalıyor) ise gelir dağılımındaki eşitsizlik o kadar büyüyor (azalıyor) demektir. Esasen gelir dağılımının analizi sadece tabloda gösterilen hane halklarının gelir yüzdelerini gösteren veriler ile de yapılabilir. Ancak bir dönemden bir sonraki döneme gelir dağılımının nasıl değiştiği ya da ülkeler arası gelir dağılımı karşılaştırmalarında Lorenz eğrisi salt rakamsal açıklamalardan daha çok kabul gören bir analiz aletidir. Gelir dağılımı analizinde bir diğer önemli ölçüt Gini katsayısıdır.

Katsayı, Lorenz eğrisi ve 45 derecelik doğru (tam eşitlik) arasındaki alanın, tam eşitlik ve tam eşitsizlik doğruları arasında kalan alana oranıdır. Geometrik olarak ifade edecek olursak,

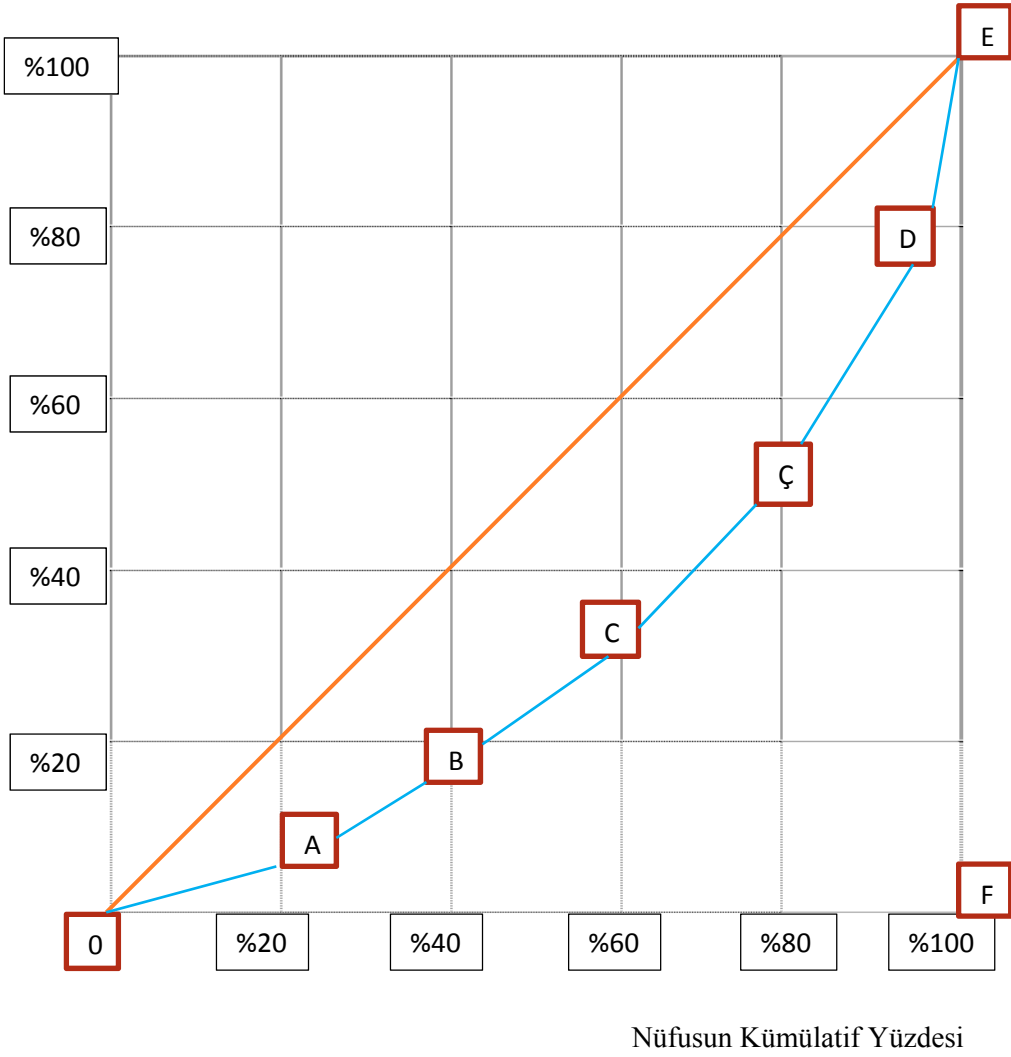
OE = Tam eşitlik (adil dağılım) doğrusu,

OFE = Tam eşitsizlik doğrusu,

OABCCDE = Lorenz eğrisi olacaktır.

Şekil 1: Gelir dağılımında iyileşmenin (kötüleşmenin) ölçülmesi

Gelirin Kümülatif Yüzdesi

$$\text{GINI katsayısı} = [\text{Alan (OEDÇCBA)}] * [\text{Alan (OEF)}]^{-1} \quad (1)$$

Lorenz eğrisinin bir yay olduğu varsayımı altında (Şekil 2a), Lorenz eğrisi ile 45 doğru arasındaki alanın hesaplanması aşağıdaki denklemler (2a, 2b, 2c, ve, 3) ile hesaplanabilir.

$$\text{GINI katsayısı} = [\text{Alan (I)}] * [\text{Alan (I+II)}]^{-1} \quad (2a)$$

$$\text{Alan (I+II)} = 2^{-1} * (\text{OF})^2 \quad (2b)$$

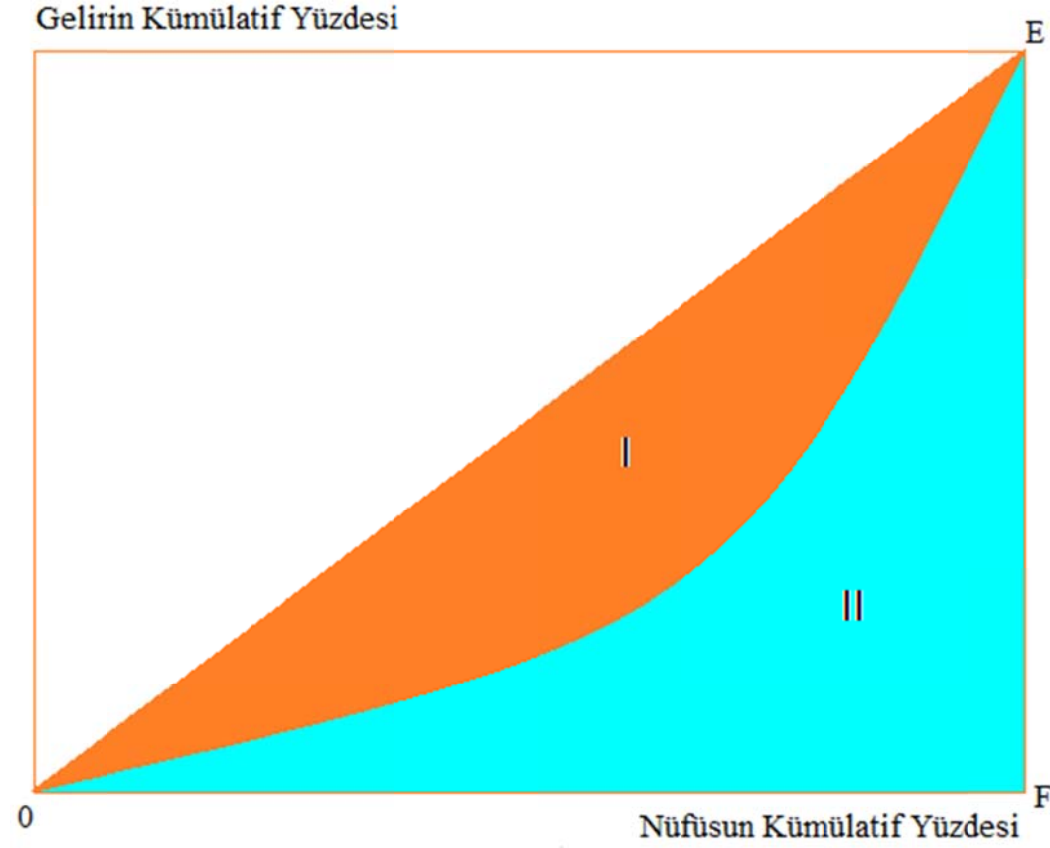
olduğundan ve eğer GINI katsayısının,

$$G = f(x) \quad (2c)$$

olduğunu düşünürsek, GINI katsayısı (GINI) denklem (3) ile ifade edilebilecektir.

$$\text{GINI} = 1 - 2 \int_0^1 f(x)dx \quad (3)$$

Şekil 2a: Lorenz eğrisinin bir yay olduğu varsayımı altında, Lorenz eğrisi ile 45 doğru arasındaki alanın hesaplanması

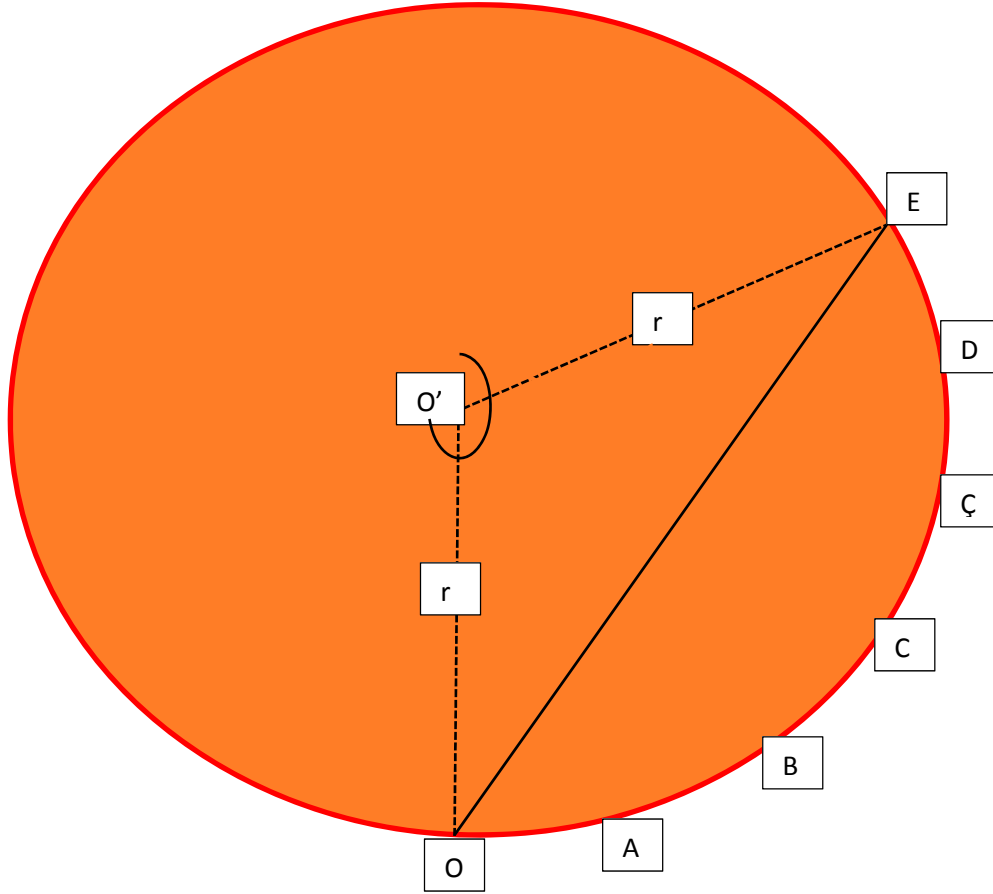

Şekil 2b'de gösterildiği gibi, Lorenz eğrisinin yine kesiksiz bir fonksiyonu takip ettiğini varsayarsak, örneğin bir dairede yer aldığını varsayarsak, Lorenz eğrisi ile 45 doğru arasındaki alanın, OEDÇCB alanının, aşağıdaki denklem (4) ve (5) ile hesaplanabileceğini söyleyebiliriz.

$$\text{Alan (OO'E)} = \frac{1}{2} r^2 \sin \alpha \quad (4)$$

$$\text{Alan (OEDÇCBA)} = \pi r^2 \frac{\alpha}{360^\circ} - \frac{1}{2} r^2 \sin \alpha \quad (5)$$

Şekil 2b: Lorenz eğrisinin bir yay olduğu varsayımı altında, Lorenz eğrisi ile 45 doğru arasındaki alanın hesaplanması

Yukarıdaki OEDÇCBA alanı (Lorenz eğrisi ile 45 derece doğru arasındaki alan) bir dairenin payı olarak değil ama Şekil 1'de gösterildiği gibi 45 derecelik doğru ile az sayıda noktanın (OABCCDEF) geometrik yeri arasındaki alan olduğundan, aşağıdaki Şekil 3, 45 derecelik doğru ile Lorenz eğrisi arasındaki alanın ölçülmesinde, örneğin ilk %20'lik ve sonraki %20'lik dilimlere karşılık gelen alanların hesaplanmasında kullanılabilir.

Benzer algoritmalar kullanılarak, %'lik gelir dağılımlarına ait elde edilen gelirler (GSMH'den elde edilen paylar), üçüncü %20'lik dilim (kümülatif %60), dördüncü %20'lik dilim (%80) ve beşinci %20'lik dilim (%100) için de hesaplanabilir.

$$\text{Alan (OA'A'')} = \frac{OA'' * A''A'}{2} \quad (6)$$

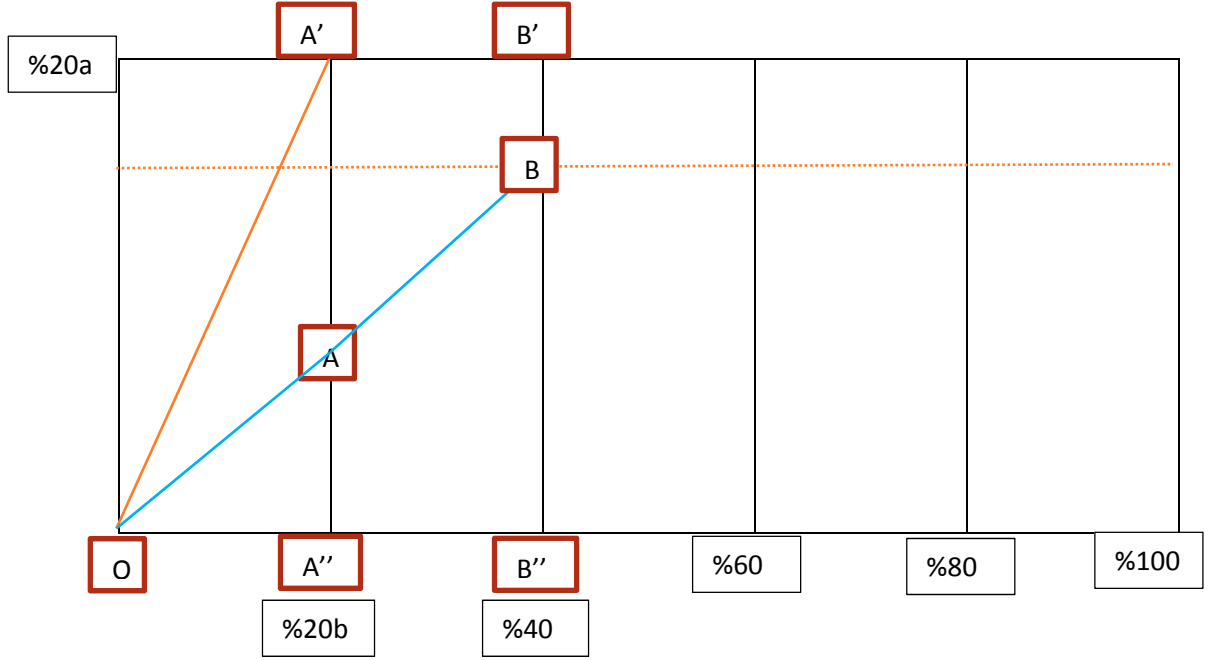
Lorenz eğrisi içerisinde kalan birinci %20'lik alan (OA'A), denklem (7) ile gösterilebilir.

$$\text{Alan (OA'A)} = \frac{OA'' * A''A'}{2} - \frac{OA'' * A''A}{2} \quad (7)$$

Lorenz eğrisi içerisinde kalan ikinci %20'lik alan (AA'B'B), denklem (8) ile ifade edilebilir.

$$\text{Alan (AA'B'B)} = (A'B' * B'B'') - A''B'' \left(\frac{A''A + B''B}{2} \right) \quad (8)$$

Şekil 3: Lorenz eğrisinin bir yay olmadığı, az sayıda noktaların geometrik yeri olduğu varsayımı altında, Lorenz eğrisi ile 45 doğru arasındaki alanın hesaplanması

Böylece Şekil 1'de 45° doğru ile Lorenz eğrisi arasındaki %'lik dilimlerin toplam alanının hesaplanması ise orijinal GINI katsayısı denklemine (Gini, 1912, 1921) alternatif olabilecek aşağıdaki GINI (2) denklemi [denklemler (9)] ile mümkün olabilecektir.

$$\text{GINI (2)} = 1 - \left[\sum_{i=1}^{\gamma} n_i \frac{1}{100\gamma} + \left(\sum_{i=1}^{\gamma} (\gamma - i)(n_i) \right) \frac{1}{50\gamma} \right] \quad (9)$$

Burada

$i : 1, 2, \dots, \gamma$, ve,

$n_i : n_1, n_2, \dots, n_{\gamma}$ iken,

γ : Toplam nüfusun ayrıldığı dilim sayısı,

n_1 : Toplam nüfusun ilk %'lik diliminin toplam gelirden aldığı % payı,

n_2 : Toplam nüfusun ikinci %'lik diliminin toplam gelirden aldığı % payı,

n_{γ} : Toplam nüfusun sonuncu %'lik diliminin toplam gelirden aldığı % payını belirtmektedir.

Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değer alır. Eğer katsayı 0'a eşitse "tam eşitlik", 1'e eşitse "tam eşitsizlik" söz konusudur. Diğer bir deyişle, eğer Gini katsayısı 1'e eşitse, bu bir ülke ekonomisinde üretilen toplam gelirin sadece bir kişiye ait olduğunu gösterir. Eğer katsayı 0'a eşitse, toplam gelirin toplam nüfus içerisinde eşit bir şekilde dağıldığını gösterir. Diğer bir deyişle nüfusun bütün yüzdelerinin aldığı paylar birbirine eşittir. Örneğin ilk %20'lik dilimin aldığı pay ile beşinci %20'lik dilimin toplam gelirden aldığı pay birbirine eşit olacaktır. Ancak bu analizde söz konusu eşitlik ya da eşitsizlik katsayısı % lere ayrılmış dilimlere aittir. Örneğin ilk %20'lik dilimin aldığı payın %5 olduğunu varsayalım. Bu oran bu %20'lik dilime giren her birey için aynı olmayabilir. Pratikte her bireyin gelirini göz önüne almak mümkün olmadığı için, toplam nüfus "en fakir", "fakir", "orta", "zengin" ve "en zengin" gibi kategorilere ayrılarak gelir dağılımı analizi yapılmaktadır. Gerçek hayatta katsayı bu iki uç nokta (0 ve 1) arasında yer alır.

Böylece Gini katsayısı bir dönemden diğerine azalıyorsa (artıyorsa), bu o ülkedeki gelir dağılımının göreceli olarak iyileştiğini (kötüleştğini) gösterir. Buradaki önemli bir noktayı hatırlatmak isteriz. Bazı durumlarda, katsayının giderek artan değerler alması fakirlerin giderek daha da fakirleştiği ve zenginlerin giderek daha da zenginleştiği anlamına gelmeyebilir. Örneğin eğer bir sonraki dönemde gelir seviyesi düşük olanların reel gelirinde (ücretlerde) bir artış varsa ve/fakat gelir seviyesi yüksek olanların reel gelir seviyesinde (ücretler + taşınır, taşınmaz mülklerde, finansal portföylerde) daha büyük artışlar varsa Gini katsayısı yüksek bir değer alır. Bu durumda gelir dağılımının kötüleştiği fakat reel gelirin bir önceki döneme göre iyileştiği söylenebilir. Toplam reel gelirin artması ise fiyatlar genel seviyesinin düşmesi, dış ticaret hadlerinin iyileşmesi, üretimdeki etkinliğin ve kapasitenin artması gibi faktörlere bağlıdır. Ancak reel gelirin artmasına rağmen, düşük gelirlerin toplam gelirden giderek daha da az pay almaları gelir dağılımının kötüleştiğini gösterir (Bilgili ve Bilgili, 1998).

4. Türkiye'de Piyasa Ekonomisi ve Gelir Dağılımı

Türkiye ekonomisi için piyasa ekonomisine geçiş süreci esasen 1980 yılında 24 Ocak istikrar tedbirleri ile başlamış oldu. Türkiye, ürün fiyatlarının ve üretim miktarlarının piyasa ekonomisi kuralları çerçevesinde belirlenmesi amacı ile 24 Ocak istikrar tedbirlerini yürürlüğe koydu. Bu tedbirler başlıca aşağıdaki amaçları içermektedir (Kepenek ve Yentürk, 1997):

- (i) Mal ve hizmet piyasalarında fiyat denetimlerini ortadan kaldırarak 1980 öncesi oluşan karaborsacılığı, karaborsa fiyatlarını ve bu fiyatlar dolayısı ile oluşan rantçılığı önlemek,
- (ii) TL'nin resmi ve karaborsa fiyatları arasındaki farkı azaltmak ve yapılacak olan sürekli devalüasyonlar ile ihracatı artırmak,
- (iii) Faiz oranlarının piyasa şartlarına göre belirlenmesini sağlamak,
- (iv) Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi ile bürokratik işlemler işlemleri en aza indirmek yolu ile yabancı sermayenin ülkeye girişini özendirmek,
- (v) Kamu harcamalarını, KİT faaliyetlerini ve para arzını sınırlı tutarak enflasyonu düşürmek ve özel sektörün ekonomi içerisindeki hacmini artırmak.

Böylece ekonomide 1980 sonrası 1980 öncesine göreceli olarak serbest piyasa kurallarının işletilmesi ve kamu müdahalelerinin azaltılması amaçlanmaktadır. Bu piyasa ekonomisine geçiş ile 1980'den günümüze, GSMH'deki büyüme hızı, kişi başına düşen GSMH'nin büyüme hızı, bütçe açığının (fazlasının) GSMH içerisindeki yüzdesi, net iç borçların, kısa vadeli borçların ve net dış borçların GSMH içerisindeki yüzdeleri açılarından iyileşme olması en azından teorik olarak beklenmektedir.

Burada yine önemli bir noktayı belirtmek isteriz. Eğer gerçekleşen değerler beklenen sonuçları vermiyor ise (örneğin piyasa ekonomisi ile birlikte reel kişi başına düşen kamu borçlarının azalması yerine artması) burada iki değişik yorumda bulunulabilir. Birincisi gerçekten Neo-klasik sistemin öngördüğünün aksine piyasa sisteminin üretimde artan etkinlik ile sonuçlanamayabileceği, ikincisi ise, üretimde etkinliğin artmamasının sebebinin piyasa kurallarının tam olarak işletilememesi olarak gösterilebilir.

Bu çalışmada, ancak, temel makroekonomik göstergelerin 1980'den günümüze ayrı ayrı dinamik analizleri ele alınmamakta, daha çok Türkiye'nin 1963'den bu yana gelir dağılımı istatistikleri hesaplanmakta ve aynı hesaplar coğrafik bölgeler için de yapılmaktadır. Böylece bu çalışmada temel amaç, (i) Türkiye'nin serbest piyasa ekonomisine geçiş öncesi ve sonrası gelir dağılımını Gini katsayıları ile gösterebilmek, (ii) Türkiye'deki bölgelerin ayrı ayrı gelir dağılımlarının karşılaştırılmasını sağlamak, (iii), ve, böylece araştırmacılara alternatif bir Gini katsayısı hesaplama formülü oluşturmak olacaktır.

Örneğin Tablo 1'e bakıldığında 1963, 1968, 1973, 1978, 1983, 1986 ve 1987 Gini katsayıları sırası ile 0.55, 0.56, 0.51, 0.51, 0.52, 0.46, ve, 0.43 olarak belirlemektedir. Burada, bu çalışmayı izleyen potansiyel bir araştırmacı, örneğin, DPT'nin hesapladığı 1963 ve 1973 Gini katsayıları üzerine bir soru işaretine sahip olabilmektedir, ya da, olabilecektir. Tablo 1, DPT ve DİE, 1963 ve 1973 Gini katsayıları, sırası ile 0.55 ve 0.51 olarak verilmektedir. Oysa;

a) 1963 verilerine göre;

- en fakir nüfusun, birinci %20'lik dilimin, Türkiye GSMH'den aldığı pay = 4.5,
- fakir nüfusun, ikinci %20'lik dilimin, Türkiye GSMH'den aldığı pay = 8.5,
- orta gelir nüfusun, üçüncü %20'lik dilimin, Türkiye GSMH'den aldığı pay = 11.5,
- zengin nüfusun, dördüncü %20'lik dilimin, Türkiye GSMH'den aldığı pay = 18.5,
- ve,
- en zengin nüfusun, beşinci %20'lik dilimin, Türkiye GSMH'den aldığı pay = 57.0 olarak hesaplanmıştır.

b) 1973 verilerine göre ise;

- en fakir nüfusun, birinci %20'lik dilimin, Türkiye GSMH'den aldığı pay = 3.5,
- fakir nüfusun, ikinci %20'lik dilimin, Türkiye GSMH'den aldığı pay = 8.0,
- orta gelir nüfusun, üçüncü %20'lik dilimin, Türkiye GSMH'den aldığı pay = 12.0,
- zengin nüfusun, dördüncü %20'lik dilimin, Türkiye GSMH'den aldığı pay = 19.5,
- ve,
- en zengin nüfusun, beşinci %20'lik dilimin, Türkiye GSMH'den aldığı pay = 56.5

olarak kayıtlara geçilmiştir. Burada, potansiyel araştırmacı aşağıdaki şu soru işareti ya da işaretlerini taşıyabilecektir.

- (i) 1963'ten, 1973'e, en fakir kesimin GSMH'den aldığı pay % 22.22 azalıyor iken,
- (ii) 1963'ten, 1973'e, fakir kesimin GSMH'den aldığı pay % 5.88 azalıyor iken,
- (iii) 1963'ten, 1973'e, orta kesimin GSMH'den aldığı pay % 4.34 artıyor iken,
- (iv) 1963'ten, 1973'e, zengin kesimin GSMH'den aldığı pay % 5.43 artıyor iken,
- (v) 1963'ten, 1973'e, en zengin kesimin GSMH'den aldığı pay sadece % 0.87 azalıyor iken,

DPT ve DİE Gini katsayıları hesaplamalarına göre, 1963'ten, 1973'e, Türkiye ekonomisinin gelir dağılımında bir iyileşme olduğu ileri sürülebilir mi? Tablo 1, DPT ve DİE hesaplamalarına göre, 1963'ten 1973'e (Gini katsayıları sırası ile 0.55 ve 0.51 iken) gelir dağılımında daha eşit bir sürece girildiği sonucu elde edilmektedir. Bu çalışmanın yazarı ise, yukarıdaki (a) ve (b)'de ele alınan, 1963 ve 1973'e ait %'lik dilim verilerinin karşılaştırılmasında, gelir dağılımında DPT-DİE'nin ileri sürdüğü gibi bir iyileşmenin olmadığını, aksine bir gerilemenin olduğunu iddia etmektedir.¹ Benzer soru/sorular diğer karşılaştırmalarda da kendisini göstermektedir.

¹ Bu konuyu, uzun bir dönem DPT uzmanı olarak çalışmış olan, Erciyes Üniversitesi, İİBF, öğretim üyesi, Prof. Dr. Mustafa Saatçi ile görüşmüş ve ilgili aynı soruları gündeme getirmiş idim. Dr. Mustafa Saatçi de, ilgi ile analizleri gözden geçirdikten sonra, 1963-1973 Gini katsayıları hesaplamaları konusundaki kaygılarıma, net olmasa da, destek verebilecek nitelikteki yorumlarımı dile getirmiş idi.

Dolayısı ile bu çalışmanın yazarı, (temelde Bilgili ve Bilgili, 1998), Türkiye ekonomisine ve diğer ekonomilere ait yeni, alternatif olabilecek bir Gini katsayısı algoritması üzerine yoğunlaşmıştır. Çeşitli çok sayıdaki kalibrasyonlardan sonra, elde edilen, denklem (9) ile belirtilen yeni, alternatif GINI formülü üzerine, 1963 ve 1973 verileri yeniden incelenmiş ve sonuç olarak, 1963 ve 1973 Gini katsayıları, sırası ile, 0.46 ve 0.47 olarak bulunmuştur. Bu bulgu ise, Türkiye ekonomisinde, 1963'ten 1973'e, gelir dağılımında bir kötüleşmenin olduğu sonucunu ifade etmektedir.

Bu çalışmanın yazarı, bu hesaplamalardaki farklılıkların elbette orijinalde takip edilen İtalyan istatistikçi Corrado Gini (1912, 1921)'nin GINI formülünden kaynaklandığını ileri sürmemekte ve/fakat ufak bir katkı ile alternatif bir Gini formülü yaklaşımı ile, sonuçlarda ortaya çıkabilecek bazı soruların cevaplandırılmasında, karşılaştırmak amacı ile, alternatif Gini hesaplamalarının yapılabilmesini amaçlamaktadır.

Dolayısı ile, bu araştırma, ilgili yıllara ait yüzdelerle gelir dağılımları, ve ilgili Gini katsayı analizlerini, hem ilgili kuruluşların (DPT, DİE-TUİK, TUSİAD, AÜSBF) Gini ölçümlerini, hem de bu çalışmada (ve temelde Bilgili, Bilgili, 1998'de) oluşturulan ve baz alınan Gini ölçümlerini [denklem (9)] dikkate alarak, zaman içerisinde Türkiye'deki gelir dağılımının sonuçlarını incelemektedir.

5. Sonuç bulgular

1- Tablo 1: Türkiye hane hakları % 20'lik gelir dağılımları ve Gini katsayıları (1963-1987) incelendiğinde, Gini (2) katsayılarına göre, Türkiye ekonomisinin 1963'ten, 1986'ya kadar gelir dağılımında göreceli bir kötüleşmeyi yaşadığı, 1986 ve 1987 yılları itibarı ile, bu olumsuz süreç kırılarak, gelir dağılımında göreceli bir iyileşmeyi yakaladığı anlaşılmaktadır.

Aynı tablodan Gini (1) katsayılarına bakıldığında ise gelir dağılımında, 1963'ten 1968'e nispi bir bozulmanın ve sonrası, 1987'ye kadar nispeten daha eşit bir sürece doğru yakınsama olduğu görülmektedir.

2- Tablo 2: Türkiye % gelir dağılımları ve Gini katsayıları (1994-2005) gözlemlendiğinde, her iki Gini katsayısı hesaplamalarına göre, 1994'ten 2005'e, hane halkalarının yüzde 20'lik dilimlere göre gelir dağılımında bir iyileşme sürecine girdiği anlaşılmaktadır.

3- Tablo 3: Türkiye % gelir dağılımları ve Gini katsayıları (2006-2010) ele alındığında, Türkiye ekonomisinin 2006'dan 2010'a, 2009 yılı hariç, gelir dağılımında daha eşit bir trendi yakalamakta olduğu izlenmektedir. 2001 yılının ardından Türkiye'de ilk kez, küresel krizin de etkisi ile düşük büyüme hızı gerçekleşti. Küresel krizin damgasını vurduğu 2009 yılında Türkiye yüzde 4.7 daraldı (CNN Türk, 2010; Edey, 2009).

4- Tablo 4: Türkiye'de %20'lik gelir paylaşımları ve Gini katsayıları (2011-2015) incelendiğinde, Türkiye'nin (a) Gini (1) katsayılarına göre, 2011 yılından 2014 yılı dâhil olan süreçte gelir dağılımında bir iyileşmeyi, 2015 yılında ise bir kötüleşmeyi tecrübe ettiği, (b) Gini (2) katsayılarına göre, 2011, 2012 ve 2014 yıllarında Lorenz eğrisinin tam eşitlik doğrusuna nispeten yaklaştığı, 2013 ve 2015 yıllarında ise nispeten uzaklaştığı görülmektedir.

5- Tablolar 5, 6, 7: Bölgelere göre % gelir dağılımları ve Gini katsayıları (2006, 2010, 2015) ele alındığında, aşağıdaki şu sonuçlar elde edilmektedir.

5a- TR1 İstanbul bölgesinde 2006 yılından 2010 yılına gelir dağılımında nispeten bir düzelleme, fakat, 2010'dan 2015'e nispeten bir bozulma görülmektedir. Başlangıç (2006), bitiş (2015) ve ortalama (2006-2015) değerler alındığında, Gini (1) katsayıları sırası ile 0.361, 0.378 ve 0.365 değerlerini, Gini (2) katsayıları ise sırası ile 0.334, 0.348 ve 0.337 değerlerini almaktadır. Bu bulgu, İstanbul bölgesinde, 2006'dan, 2015'e, Lorenz eğrisinin 45 derecelik tam eşitlik doğrusundan hafifçe uzaklaştığını belirtmektedir.

5b- TR2 Batı Marmara bölgesinde, 2006'dan 2015 yılı dâhil olmak üzere, ilgili zaman diliminde %'lik hane halklarının GSMH'den aldıkları paylar açısından gelir dağılımında bir bozulma söz konusudur. Her iki Gini hesaplamaları da aynı sonucu vermektedir.

5c- TR3 Ege bölgesinde, 2006-2015 döneminde, hane halklarının GSMH'den aldıkları % paylar açısından gelir dağılımında bir iyileşme söz konusudur. Her iki Gini katsayıları aynı bulguyu iletmektedir.

5d- TR4 Doğu Marmara bölgesinde, 2006 yılından 2010 yılına Gini ölçümünde bir düzelme, fakat, 2010'dan 2015'e nispeten bir kötüleşme görülmektedir. Her iki Gini katsayıları da aynı yoruma ulaşmaktadır.

5e- TR5 Batı Anadolu bölgesinde, 2006 yılından 2010 yılına Gini katsayısında bir düşüş, fakat, 2010'dan 2015'e nispeten bir yükselme görülmektedir. Gini (1) ve Gini (2) katsayıları aynı sonucu elde etmektedir. Ortalama olarak ilgili dönemde ise dağılımında bir iyileşme olduğu söylenebilir.

5f- TR6 Akdeniz bölgesinde, 2006 yılından 2010 yılı dâhil olmak üzere, ilgili zaman periyodunda, Gini katsayısında nispeten bir düşüş, ancak, 2010'dan 2015'e göreceli bir yükselme görülmektedir. Gini (1) ve Gini (2) katsayıları sonuçları birbirlerini desteklemektedir. Ortalama olarak ise, ilgili zaman periyodunda Lorenz eğrisinin 45 derecelik doğruya nispeten yaklaştığı izlenimi vardır.

5g- TR7 Orta Anadolu bölgesinde, 2006-2010 döneminde Gini katsayısında nispeten bir yükselme, 2010-2015 döneminde ise bir nispi bir düşüş görülmektedir. Gini (1) ve Gini (2) katsayıları sonuçları birbirlerini doğrulamaktadır. Ortalama olarak izlendiğinde ise, ilgili 2006-2015 periyodunda, Lorenz eğrisinin 45 derecelik doğrudan nispeten uzaklaştığı söylenebilir.

5h- TR8 Batı Karadeniz bölgesinde, 2006 yılından 2010 yılı dâhil olmak üzere, ilgili zaman periyodunda, Gini katsayısında nispeten bir iyileşme, ancak, 2010'dan 2015'e göreceli bir bozulma görülmektedir. Gini (1) ve Gini (2) katsayıları aynı sonuçları vermektedir. Ortalama olarak bakıldığında ise, Gini katsayısında göreceli bir iyileşme vardır.

5ı- TR9 Doğu Karadeniz bölgesinde, 2006-2010 döneminde Gini katsayısında nispeten bir düşüş, 2010-2015 döneminde ise bir nispi bir yükselme görülmektedir. Gini (1) ve Gini (2) katsayıları sonuçları birbirlerini doğrulamaktadır. Ortalama olarak izlendiğinde ise, ilgili 2006-2015 periyodunda, Lorenz eğrisinin 45 derecelik doğruya nispeten yaklaştığı söylenebilir. İlgili tablo değerlerinden, diğer bölgeler arasından, TR9 Doğu Karadeniz bölgesinin, 2006'dan 2010'a gelir dağılımında en göze çarpan iyileşmeyi tecrübe ettiği anlaşılmaktadır.

5i- TRA Kuzey Doğu Anadolu bölgesinde, 2006-2015 döneminde, %'lik hane halklarının GSMH'den aldıkları paylar açısından gelir dağılımında bir kötüleşme söz konusudur. Lorenz eğrisi, 2006'dan 2015'e, 45 derecelik doğrudan uzaklaşmaktadır. Her iki Gini hesaplamaları da aynı bulguyu elde etmektedir.

5j- TRB Orta Doğu Anadolu bölgesinde, 2006'dan 2010'a Gini katsayısında nispeten bir artış, 2010'dan 2015'e ise nispi bir azalma görülmektedir. Gini (1) ve Gini (2) katsayıları sonuçları birbirlerini doğrulamaktadır. 2006 Gini (1) ve Gini (2) değerleri (0.380, 0.352) ve 2006-2015 ortalama Gini 1 ve Gini 2 değerleri (0.373, 0.346) gözlemlendiğinde, ilgili 2006-2015 periyod içerisinde, Lorenz eğrisinin 45 derecelik doğruya nispeten yaklaştığı söylenebilir.

5k- TRC Güney Doğu Anadolu bölgesinde, 2006'dan 2010'a, Gini 1 katsayısında cüzi bir artış (0.381'den 0.382'ye) ve 2010'dan 2015'e ise göreceli bir azalma (0.363'e) görülmektedir. Gini 2 katsayıları ise 2006 ve 2010 yıllarında aynı değeri (0.353) taşımakta ve bu değer 2010'dan 2015'e 0.337'ye düşmektedir. Ortalama olarak, bölgede, 2006-2015 dönemi için, %'lik gelir paylaşımlarına göre gelir dağılımında bir iyileşme vardır. Gini (1) ve Gini (2) katsayıları ortalama olarak sırası ile 0.375 ve 0.347 değerlerini almaktadırlar.

6. Genel Değerlendirme

Türkiye ekonomisinde 1963'ten 2015'e yapılan hane halklarına ait %'lik GSMH'den alınan paylar ve ilgili Gini (1) ve alternatif Gini (2) katsayıları incelendiğinde, bazı nispi sapmalar ve bazı Gini (1) ve Gini (2) katsayı hesaplamalarındaki farklılıklar ile birlikte, ve özellikle küresel krizin yaşandığı 2009 yılı hariç, 2011 yılına kadar gelir dağılımında bir iyileşmenin yaşandığı ve fakat, 2011-2015 dönemi için ise ortalama olarak dağılımda bir bozulmanın tecrübe edildiği görülmektedir. Bu süreçte Türkiye ekonomisine ait coğrafik bölgeler farklı değerler almaktadırlar. 2006-2015 dönemi için İstanbul, Batı Marmara, Orta Anadolu ve Kuzey Doğu Anadolu bölgelerinde Lorenz eğrisinin tam eşitlik doğrusundan uzaklaştığı ve fakat Ege, Doğu Marmara ve Doğu Karadeniz bölgelerinde ortalama olarak Lorenz eğrisinden eşitlik doğrusuna doğru bir yakınsama olduğu anlaşılmaktadır. Üç bölgemizde ise, Batı Anadolu, Akdeniz ve Batı Karadeniz bölgelerinde, Gini katsayıları ortalama olarak iyileşmektedir. Gini katsayıları Orta Doğu Anadolu'da 2006-2011 döneminde artmakta, 2015 yılında ise düşmektedir. Güney Doğu Anadolu Bölgesinde ise 2006-2011 döneminde bir iyileşme yok ise de, 2015 yılında gelir dağılımında bir düzelleme olduğu gözlemlenmektedir.

Türkiye ekonomisinin piyasa ekonomisine geçiş süreci tarihini 1980 yılı olarak belirlersek, Tablo 8'de gösterildiği gibi Gini (1) ve Gini (2) katsayıları 1963-1978 dönemi için sırası ile 0,532 ve 0,484 değerlerini ve 1983-2015 dönemi için sırası ile 0,411 ve 0,381 katsayılarını almaktadır. Bu bulgu, bu çalışmanın temel olgularından birisi olan 'Türkiye ekonomisi liberal ekonomiye geçiş sonrası gelir dağılımında nasıl bir iyileşmeyi tecrübe etti?' sorusuna da istatistiksel olarak bir cevap verebilmektedir.

Serbest piyasa ekonomisine geçiş öncesine nazaran, geçiş sonrası Türkiye'deki yerleşik hane halklarının Gayri Safi Milli Hasıladan almış oldukları % 20'lik paylar göz önüne alındığında ve, takibinde hesaplanan Gini (1) ve Gini (2) katsayıları değerlendirildiğinde, Türkiye ekonomisinin gelir dağılımında, piyasa ekonomisine geçiş sonrası dönemde (1983-2015), ortalama olarak, nispi bir iyileşmeyi takip ettiği anlaşılmaktadır.

Bu sonuç çalışmanın önceki satırlarında temel felsefe ve varsayımlarının alındığı klasik ya da yeni klasik kuramı doğrular niteliktedir. Ancak burada bir araştırmacı olarak yine de, sonuçlara rağmen, bazı tartışma noktalarını gündeme getirme gereksinimi duymaktayım. Örneğin, klasik ve/veya yeni klasik doktrininin temel ilkelerini takip eden arz iktisadı yaklaşımın özellikle takip edildiği, ya da edildiğinin anons edildiği, ABD'de, Başkan Ronald Reagan döneminde (1981-1989) ve Türkiye'de Başbakan Turgut Özal döneminde (1983-1989), toplumsal refah ve üretici ve tüketici etkinliğinin maksimuma ulaştırılması hedeflerine ulaşabilmek için kamu harcamalarının azaltılması gerektiğini ileri süren yeni klasik kuramın aksine, her iki ekonomide de, hükümet harcamalarının arttığını, bazı çalışmalar ortaya koymaktadır (Bilgili, 1989).

O halde, bir ekonomide zaman içerisinde, gelir dağılımında bir iyileşme ya da kötüleşmenin olup olmadığı, olası statik ve dinamiklerin de ele alındığı genel bir makroekonomi denge modeli içerisinde, olasılıklı ya da belirleyici diğer bazı ilave değişkenlerin de içerildiği ilgili fonksiyonlar eşliğinde daha detaylı inceleyebilir. Bu fonksiyonlar, böylece, bir ülke ekonomisinde

(i) maliye politikalarının (vergi, transfer ve otonom hükümet harcamalarının) statik, dinamik etkilerini (bakınız örneğin, Barro, 1974, 1987, 1989; Bilgili, 1999, 2003),

(ii) kamu borçlanmalarının sonuçlarını, dinamik etkilerini (bakınız örneğin, Doğan ve Bilgili, 2014),

(iii) üretim faktörleri ve doğal kaynakların, örneğin, yenilebilir ve/veya fosil enerji kaynaklarının istihdamının, GSMH üzerindeki olası dinamik etkilerini (bakınız örneğin, Bilgili, 2012, 2015; Ozturk ve Bilgili, 2015; Bilgili ve Ozturk, 2015, Bilgili vd. 2016, Bilgili vd. 2017),

(iv) hane halklarının beklentilerini ve olası siyasi, ekonomik yapısal kırılmaların ve krizlerin makro ekonomi üzerindeki potansiyel dinamik sonuçlarını (bakınız örneğin, Pearce, 1979; Sims, 1982; Bilgili, 2007, 2016; Cagla, 2004; Celasun, 1995; Ertugrul ve Selcuk, 2001),

(v) ekonomik dalgalanmaların ana ekonomik kuramlara göre elde edilebilecek statik ve dinamik sonuçlarını (bakınız örneğin, Friedman, 1972; Gordon, Veitch, 1986; Allsopp, 1996; Bilgili, 2001) analiz etmeye yönelik olmalıdır. Bu statik ve dinamik çalışmalar, bir ülke ekonomisi gelir bölüşümü analizlerinde pozitif ekonomi normları ile beraber normatif ekonomi normlarını da işleyebilecek tarzda ilgili kalibrasyonlarını, simülasyonlarını takip edebilecektir. Bu analizler sonucunda, gelir dağılımı ölçümlerinde, bireysel, fonksiyonel, bölgesel ve sektörel düzeylerde daha detaylı ve yansız, etkin ve tutarlı sonuçlara ulaşılabilecektir.

Kaynaklar

- Allsopp, C. (1996). The role of fiscal policy in the 1990s, (in) Tim Jenkinson (ed), Readings in Macroeconomics, Oxford University Press, Oxford, 3-22.
- Akyüz, Y. (1997). Sermaye, Bölüşüm, Büyüme, Ankara Üniversitesi.
- Armstrong, K. (2017). Carleton University, <http://www.carleton.ca/~karmstro/> [3.1.2017].
- Barro, R.J. (1989). The neoclassical approach to fiscal policy," (in) Barro J. Robert. (ed.), Modern Business Cycle Theory, Harvard University Press, 178-235.
- Barro, R.J. (1974). Are government bonds net wealth? Journal of Political Economy, 82(61), 1095-1117.
- Barro, R.J. (1987). Government spending, interest rates, prices, and budget deficits in the United Kingdom, Journal of Political Economy, 20(2) 221-247.
- Bilgili, F., Bilgili, E. (1998). Piyasa ekonomisine geçiş sürecinde Türkiye'de gelir dağılımının bir analizi, Sakarya Üniversitesi ve ATSO, Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, Adapazarı.
- Bilgili, F. (1989). Economic policy proposals of supply side economics and application results, unpublished MA dissertation, Hacettepe University, Ankara, Turkey.
- Bilgili, F. (1999). Yeni klasik kurama göre bütçe politikalarının değerlendirilmesi, MPRA, Paper 80771, University Library of Munich, Germany.
- Bilgili, F. (1997). Testing the Ricardian equivalence theorem in the framework of the permanent income hypothesis, MPRA Paper 75542, University Library of Munich, Germany.
- Bilgili, F. (1993). Arz iktisadı yaklaşımında nisbi fiyatların etkisi ve Keynezyen sisteme getirilen eleştiriler, MPRA Paper 76002, University Library of Munich, Germany.
- Bilgili, F. (1999). Türkiye'de bütçe açıklarının makroekonomik sonuçları, MPRA Paper 75639. University Library of Munich, Germany.
- Bilgili, F. (1998). The effects of tax-cuts and government bonds on aggregate demand, MPRA Paper 75606, University Library of Munich, Germany.
- Bilgili, F., Bilgili, E. (1998). Bütçe açığının cari işlemler üzerindeki etkileri: Teori ve uygulama, MPRA Paper 80866, University Library of Munich, Germany.
- Bilgili, F. (2016). ABD 2016 başkanlık seçiminin ekonomik ve politik uzantıları, <https://twitter.com/maviwest/status/797207142998704128> [2.1.2017].
- Bilgili, F. (2012). The impact of biomass consumption on CO2 emissions: cointegration analyses with regime shifts, Renewable and Sustainable Energy Reviews, 16, 5349–5354.
- Bilgili, F. (2015). Business cycle co-movements between renewables consumption and industrial production: a continuous wavelet coherence approach, Renewable and Sustainable Energy Reviews, 52, 325–32.
- Bilgili, F. (2003). Dynamic implications of fiscal policy: Crowding-out or crowding-in?, MPRA Paper 24111, University Library of Munich, Germany.
- Bilgili F., Ozturk, I. (2015). Biomass energy and economic growth nexus in G7 countries: evidence from dynamic panel data, Renewable and Sustainable Energy Reviews, 49, 132–138.
- Bilgili, F., Tülüce, N.H., Doğan, I., Bağlıtaş, H.H. (2016). The causality between fdi and sector specific production in Turkey: evidence from threshold cointegration with regime shifts, Applied Economics, 48(5), 345-360.
- Bilgili, F. (2001). The Keynesian-monetarist debate on business cycles: a case study of Great depression, Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erciyes University, No.17, 54–71.
- Bilgili, F. (1999). Yeni klasik kurama göre bütçe politikalarının değerlendirilmesi, MPRA Paper 80771, University Library of Munich, Germany.

- Bilgili, F. (2007). The dynamics of expectations and inflation: an application for Turkish economy (in Turkish), (iç.) Türkiye'nin Jeoekonomisi ve Jeopolitikası: Türkiye Geleceğin Neresinde? Nobel Yayınevi, (Editors: N. Doğan, F. Kula, M. Öcal), 67-86, Ankara, Turkey.
- Bilgili, F. (2016). City price convergence in Turkey with structural breaks, *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(3), 933-941.
- Bilgili, F. (2014). Long run elasticities of demand for natural gas: OECD panel data evidence, *Energy Sources, Part B: Economics, Planning, and Policy*, 9(4), 334-341.
- Bilgili, F. (1997). Testing the Ricardian Equivalence Theorem in the Framework of the Permanent Income Hypothesis, UMI, A Bell & Howell Information Company, Michigan.
- Bilgili, F., Oztürk, I., Kocak, E., Bulut, U., Pamuk, Y., Mugaloğlu, E., Bağlıtaş, H.H. (2016). The Influence of Biomass Energy Consumption on CO₂ Emissions: A Wavelet Coherence Approach, *Environmental Science and Pollution Research*, 23(19), 19043-19061.
- Bilgili, F., Koçak, E., Bulut, U., Kuşkaya, S. (2017). Can biomass energy be an efficient policy tool for sustainable development? *Renewable & Sustainable Energy Reviews*, 71, 830-845.
- Cagla O. (2004). Financial market liberalization: the case of Turkey, Paper presented at the Annual Meeting of the American Sociological Association, San Francisco, CA. August 14, http://www.allacademic.com/meta/p110513_index.html [3.6.2017].
- Celasun O. (1995). The 1994 currency crisis in Turkey, *Macroeconomics and Growth Group Development Research Department, The World Bank*, <http://www.econturk.org/Turkisheconomy/kriz.pdf> [23.7.2017].
- Cin, M.F. (2012). Post-Keynesyen İktisat, Efil Yayınevi.
- Clark, J.B. (1989). *The Distribution of Wealth: A Theory of Wages, Interest, and Profits*, New York: Macmillan.
- Clark, J.B. (1900a). Disarming the trusts, *Atlantic Monthly*, 85(507), 47-55.
- Clark, J.B. (1900b). Trusts, *Political Science Quarterly*, 15(2), 181-195.
- Clark, J.B. (1902). Is authoritative arbitration inevitable? *Political Science Quarterly*, 17(4), 553-67.
- Clark, J.B. (1903). *the Dynamics of the Wages Question*, Publications of the American Economic Association, 3rd ed., 4(1), 130-42.
- Çavuşoğlu, T. (1966). Hamurdan Yusuf, Gelir Dağılımı Araştırması 1963, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, Eylül.
- Celasun, M. (1986). Income distribution and domestic term of trade in Turkey 1978-1983, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 13,193-216.
- CNN Türk, Ekonomi (2017). <https://www.cnnturk.com/2010/ekonomi/genel/03/31/ekonomi.8.yil.sonra.ilk.kez.kuculdu/570159.0/index.html> [3.8.2017].
- Dequech, D. (2012). Post Keynesianism, heterodoxy and mainstream economics, *Review of Political Economy*, 24(2): 353-368.
- Dequech, D. (2011). Financial conventions in Keynes's theory: the stock exchange, *Journal of Post Keynesian Economics*, 33(3): 469-489.
- Dequech, D. (2009). Institutions, social norms, and decision-theoretic norms, *Journal of Economic Behavior and Organization*, 72(1): 70-78.
- Dequech, D. (2007). Neoclassical mainstream, orthodox. and heterodox economics, *Journal of Post Keynesian Economics*, 30(2): 279-302.
- Doğan İ., Bilgili, F. (2014). The non-linear impact of high and growing government external debt on economic growth: A Markov regime switching approach, *Economic Modeling*, 39, 213-220.
- Durlak, M.A. (2012). Heterodox vs. orthodox: the growing schism in economic thought, <http://newsandevents.buffalostate.edu/news/heterodox-vs-orthodox-growing-schism-economic-thought> [7.7.2017].
- Edey, M. (2009). The global financial crisis and its effects, *Economic Papers*, 28(3), 186-195.
- Ertuğrul, A., Selçuk F. (2001). A brief account of Turkish economy, 1980- 2000, *Russian and East European Finance and Trade*, 37(6), 6-30.
- Friedman M. (1972). Fiscal policy, in Crandall and Eckaus (eds.), *Selected Readings, Contemporary Issues in Economics*, Little, Brown and Company, Boston, 111-115.
- Gini C. (1912). *Variabilità e Mutuabilità. Contributo allo Studio delle Distribuzioni e delle Relazioni Statistiche*. C. Cuppini, Bologna.

- Gini C. (1921). Measurement of inequality of incomes. *Economic Journal*, 31(121), 124–126.
- Gordon R. J., Veitch J. M. (1986). Fixed investment in the American business cycle, 1913- 1983, (in Gordon, R.J. (ed), *The American Business Cycle: Continuity and Change*, Chicago: Chicago.
- Kazgan, Gülten (2014). *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, Remzi Kitabevi.
- Kepenek Yakup, Yentürk Nurhan (1997). *Türkiye Ekonomisi*, Remzi Kitabevi. İstanbul.
- Keynes J. Maynard (1936). *The General Theory of Employment. Interest and Money*, Macmillan Cambridge University Press for Royal Economic Society.
- Keynes J. Maynard (1980). *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi*, çeviren Asım Baltacıgil, Minnetoğlu Yayınları, İstanbul.
- King J. E. (2012). *A History of Post Keynesian Economics since 1936*, Edward Elgar Publishing.
- Lavoie, M. (2009). *Post-Keynesian Economics: New Foundations*, Edward Elgar Publishing.
- L.W. Mises Institute (2017). <http://www.mises.org/etexts/ecopol.asp> [1.6.2017].
- The Levy Economics Institute (2017). <http://www.levy.org/> [4.6.2017].
- Leonard, T.C. (2003). A Certain Rude Honesty: John Bates Clark as a Pioneering Neoclassical Economist, *History of Political Economy* 35:3, Duke University Press.
- Milliyet (2016). Türkiye ekonomisinde Özallı yıllar, 16 Nisan, <http://uzmanpara.milliyet.com.tr/haber-detay/gundem2/turkiye-ekonomisinde-ozalli-yillar/45000/45536/> [10.8.2017].
- The New School, Schwartz Center for Economic Policy Analyses, SCEPA (2017). <http://www.economicpolicyresearch.org/index.php/research> [3.3.2017].
- Ozturk, I., Bilgili, F. (2015). Economic growth and biomass consumption nexus: dynamic panel analysis for Sub-Sahara African countries, *Applied Energy*, 137, 110–6.
- Pearce, D.K. (1979). Comparing survey and rational measures of expected inflation, *Journal of Money, Credit and Banking*, 11(4), 447-456.
- Pesaran, M., Hashem, Shin Yongcheol (1998). Generalized impulse response analysis in linear multivariate models, *Economic Letters*, 58(1), 17-29.
- Savaş Vural (1986). *Keynezyen İktisat Yıkılırken*, Beta Yayınevi.
- Sims, C.A. (1980). Macroeconomics and reality, *Econometrica*, 48(1), 1-48.
- Sims Christopher A. (1982). Policy analysis with econometric models, *Brookings Papers on Economic Activity*, 1, 107-152.
- Stanford Encyclopedia of Philosophy (2017). <https://plato.stanford.edu/> [5.1.2017].
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (1973). *Gelir Dağılımı*, Ankara, 1976.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (1997). *Temel Ekonomik Göstergeler*, Ankara,
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1996). *İstatistik Göstergeler 1923-1995*, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1996). *Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar*, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1995). *Türkiye İstatistik Yıllığı 1995*, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- T.C. Devlet İstatistik Enstitüsü (1996). *Türkiye İstatistik Yıllığı*, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- T.C. Başbakanlık TUİK (2017). *Hane Halkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibarıyla Yıllık Hane Halkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı, 2006-2015*, Ankara.
- T.C. Başbakanlık TUİK (2017). *Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları, 2006-2015*, Ankara.
- Temin Peter, Vines David (2014). *Keynes: Useful Economics for the World Economy*, MIT Press, September 12.
- Türkay Serpil (2011). Gelir dağılımı kavramı ve gelir dağılımı yaklaşımları, <http://ikseruveni.blogspot.com.tr/2011/12/gelir-dagilimi-kavrami-ve-gelir.html> [3.6.2017].
- Yıldırım, A., Doğan, C. (2011). Topçuoğlu Abdullah, Türkiye’de 1980 – 2010 yılları arasında uygulanan yoksullukla mücadele politikalarının etkinliği üzerine bir analiz, <http://www.ekonomikyaklasim.org/eykongre2011/?download=26.pdf> [4.6.2017].
- Yorgun, S. (2007). New trends in Turkish union movement in the global World, *Serbian Journal of Management*, 2 (2), 247-257.
- Yorgun, S. (2010). Sendikalar ve toplu iş sözleşmesi kanun tasarı taslaklarına ilişkin görüş ve öneriler, *Is, Guc: The Journal of Industrial Relations & Human Resources*. April, Vol. 12 Issue 2, 9-23.

Yılmaz, K., Yorgun, S. (2010)., Konaklama işletmelerinde çalışan sendika üyelerinin iş ve yaşam doyumunu belirlemeye yönelik bir alan araştırması, Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, 6(1), 87-107.

Ek Tablolar ve Şekiller

Tablo 1: Türkiye % gelir dağılımı ve Gini katsayıları: 1963-1987

	1963	1968	1973	1978	1983	1986	1987
Birinci % 20	4.5	3,0	3.5	2.84	2.6	3,9	5.2
İkinci % 20	8.5	7,0	8.0	7.33	6.9	8,4	9.6
Üçüncü % 20	11.5	10,0	12.0	12.99	12.6	12,6	14.1
Dördüncü % 20	18.5	20,0	19.5	22.13	21.4	19,2	21.1
Beşinci % 20	57.0	60,0	56.5	54.31	55.9	55,9	49.9
Gini katsayısı (1)	0.55	0.56	0.51	0.51	0.52	0.46	0.43
Gini katsayısı (2)	0.460	0,508	0.470	0.474	0.489	0.459	0.404

- 1963 gelir dağılımı kaynağı: Çavuşoğlu ve Hamurdan, DPT, Eylül 1966, s.6.
- 1968 gelir dağılımı kaynağı: Ankara Üniversitesi, SBF [Yıldırım, Doğan, Topçuoğlu (2011)].
- 1973 gelir dağılımı kaynağı: DPT Gelir Dağılımı, 1973 (DPT, 1976).
- 1978 ve 1983 gelir dağılımı kaynağı: Merih Celasun, 1986, ss: 193-216.
- 1986 gelir dağılımı kaynağı: TÜSİAD [Yıldırım, Doğan, Topçuoğlu (2011)].
- 1987 gelir dağılımı kaynağı: DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı, 1995, s. 629.
- Gini katsayısı (1): 1963, 1973, 1978, 1983, 1986 ve 1987 Gini katsayıları, sırası ile DPT, AÜSBF, DPT, Celasun, Celasun, TUSIAD ve DİE tarafından hesaplanmıştır.
- Gini katsayısı (2): Alternatif Gini katsayısı formülü [denklem (9)] ile hesaplanmıştır.

Tablo 2: Türkiye % gelir dağılımı ve Gini katsayıları: 1994-2005

	1994	2002	2003	2004	2005
Birinci % 20	4.9	5.3	6.0	6.0	6.1
İkinci % 20	8.6	9.8	10.3	10.7	11.1
Üçüncü % 20	12.6	14.0	14.5	15.2	15.8
Dördüncü % 20	19.0	20.08	20.9	21.9	22.6
Beşinci % 20	54.9	50.1	48.3	46.2	44.4
Gini katsayısı (1)	0.49	0.44	0.42	0.40	0.38
Gini katsayısı (2)	0.442	0.407	0.381	0.366	0.352

- 1994-2005 gelir dağılımı kaynağı: DİE, 2004; TUİK, 2006.
- Gini katsayısı (1): 1994-2004 Gini katsayıları DİE tarafından, 2005 Gini katsayısı ise TUİK (DİE) tarafından hesaplanmıştır.
- Gini katsayısı (1): 1994-2005 Gini katsayıları ayrıca Yıldırım, Doğan, Topçuoğlu (2011)'da yer almaktadır.
- Gini katsayısı (2): Alternatif Gini katsayısı formülü [denklem (9)] ile hesaplanmıştır.

Tablo 3: Türkiye % gelir dağılımı ve Gini katsayıları: 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Birinci % 20	5.8	6.4	6.4	6.2	6.5
İkinci % 20	10.5	10.9	10.9	10.7	11.1
Üçüncü % 20	15.2	15.4	15.4	15.3	15.6
Dördüncü % 20	22.1	21.8	22.0	21.9	21.9
Beşinci % 20	46.5	45.5	45.3	46.0	44.9
Gini katsayısı (1)	0.403	0.387	0.386	0.394	0.380
Gini katsayısı (2)	0.373	0.356	0.356	0.362	0.350

- 2006-2010 gelir dağılımı kaynağı: TUİK, 2016.
- Gini katsayısı (1): 2006-2010 Gini katsayıları TUİK tarafından hesaplanmıştır.
- Gini katsayısı (2): Alternatif Gini katsayısı formülü [denklem (9)] ile hesaplanmıştır.

Tablo 4: Türkiye % gelir dağılımı ve Gini katsayıları: 2011-2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Birinci % 20	6.5	6.5	6.6	6.5	6.3
İkinci % 20	11.0	11.0	10.9	11.0	10.9
Üçüncü % 20	15.5	15.6	15.4	15.6	15.5
Dördüncü % 20	21.9	22.0	21.8	22.2	22.0
Beşinci % 20	45.2	45.0	45.2	44.7	45.3
Gini katsayısı (1)	0.383	0.382	0.382	0.379	0.386
Gini katsayısı (2)	0.352	0.351	0.353	0.350	0.356

- 2011-2015 gelir dağılımı kaynağı: TÜİK, 2016.
- Gini katsayısı (1): 2011-2015 Gini katsayıları TÜİK tarafından hesaplanmıştır.
- Gini katsayısı (2): Alternatif Gini katsayısı formülü [denklem (9)] ile hesaplanmıştır.

Tablo 5: Bölgelere göre % gelir dağılımı ve Gini katsayıları: 2006

Bölgeler	1. % 20	2. % 20	3. % 20	4. % 20	5. % 20	Gini (1)	Gini (2)
Türkiye	5.8	10.5	15.2	22.1	46.5	0.403	0.373
TR1 İstanbul	7.2	11.5	15.7	21.9	43.7	0.361	0.334
TR2 Batı Marmara	6.4	11.8	16.3	22.9	42.6	0.359	0.334
TR3 Ege	5.6	10.2	14.9	21.9	47.4	0.412	0.381
TR4 Doğu Marmara	6.7	10.6	15.2	21.5	46.1	0.390	0.358
TR5 Batı Anadolu	6.2	10.5	14.8	22.3	46.4	0.399	0.369
TR6 Akdeniz	5.7	10.8	15.3	21.7	46.5	0.402	0.369
TR7 Orta Anadolu	7.0	11.4	15.8	22.5	43.2	0.359	0.334
TR8 Batı Karadeniz	5.8	11.4	16.5	23.7	42.6	0.367	0.343
TR9 Doğu Karadeniz	6.0	10.7	15.7	22.5	45.2	0.393	0.361
TRA Kuzey Doğu Anadolu	6.4	11.1	16.4	23.4	42.8	0.364	0.340
TRB Orta Doğu Anadolu	6.5	11.1	15.5	21.4	45.4	0.380	0.352
TRC Güney Doğu Anadolu	6.5	11.1	15.3	21.7	45.4	0.381	0.353

- 2006 gelir dağılımı kaynağı: TÜİK, 2016.
- Gini katsayısı (1): 2006 Gini katsayıları TÜİK tarafından hesaplanmıştır.
- Gini katsayısı (2): Alternatif Gini katsayısı formülü [denklem (9)] ile hesaplanmıştır.

Tablo 6: Bölgelere göre % gelir dağılımı ve Gini katsayıları: 2010

Bölgeler	1. % 20	2. % 20	3. % 20	4. % 20	5. % 20	Gini (1)	Gini (2)
Türkiye	6.5	11.1	15.6	21.9	44.9	0.380	0.350
TR1 İstanbul	7.5	11.9	15.7	21.2	43.7	0.355	0.327
TR2 Batı Marmara	6.4	11.2	16.0	22.7	43.7	0.371	0.345
TR3 Ege	6.6	10.8	15.3	21.7	45.6	0.387	0.356
TR4 Doğu Marmara	7.9	12.6	16.5	22.2	40.8	0.328	0.302
TR5 Batı Anadolu	6.8	11.4	15.9	23.2	42.6	0.358	0.334
TR6 Akdeniz	6.9	11.1	14.9	20.8	46.3	0.388	0.354
TR7 Orta Anadolu	7.0	11.4	15.9	21.6	44.2	0.369	0.339
TR8 Batı Karadeniz	7.1	12.0	16.5	22.5	41.9	0.345	0.321
TR9 Doğu Karadeniz	7.6	12.3	16.6	23.2	40.3	0.328	0.305
TRA Kuzey Doğu Anadolu	6.4	11.2	15.9	22.5	44.0	0.372	0.346
TRB Orta Doğu Anadolu	6.4	10.6	15.5	22.6	44.9	0.384	0.355
TRC Güney Doğu Anadolu	6.5	11.0	15.4	22.0	45.2	0.382	0.353

- 2010 gelir dağılımı kaynağı: TÜİK, 2016.
- Gini katsayısı (1): 2010 Gini katsayıları TÜİK tarafından hesaplanmıştır.
- Gini katsayısı (2): Alternatif Gini katsayısı formülü [denklem (9)] ile hesaplanmıştır.

Tablo 7: Bölgelere göre % gelir dağılımı ve Gini katsayıları: 2015

Bölgeler	1. % 20	2. % 20	3. % 20	4. % 20	5. % 20	Gini (1)	Gini (2)
Türkiye	6.3	10.9	15.5	22.0	45.3	0.386	0.356
TR1 İstanbul	7.0	11.2	14.9	21.2	45.6	0.378	0.348
TR2 Batı Marmara	5.8	11.1	15.8	23.0	44.2	0.382	0.355
TR3 Ege	6.5	10.9	15.7	22.3	44.6	0.378	0.350
TR4 Doğu Marmara	7.3	11.6	16.1	22.0	43.0	0.353	0.327
TR5 Batı Anadolu	6.5	10.8	15.5	21.9	45.4	0.385	0.356
TR6 Akdeniz	6.0	10.6	15.1	22.5	45.7	0.392	0.365
TR7 Orta Anadolu	6.7	11.3	16.1	22.7	43.2	0.362	0.337
TR8 Batı Karadeniz	6.7	11.3	16.1	22.7	43.2	0.358	0.333
TR9 Doğu Karadeniz	7.1	12.0	16.8	23.5	40.6	0.336	0.314
TRA Kuzey Doğu Anadolu	6.4	10.7	15.7	23.1	44.2	0.378	0.352
TRB Orta Doğu Anadolu	7.0	11.5	16.0	22.9	42.5	0.355	0.330
TRC Güney Doğu Anadolu	6.6	11.5	16.0	22.7	43.2	0.363	0.337

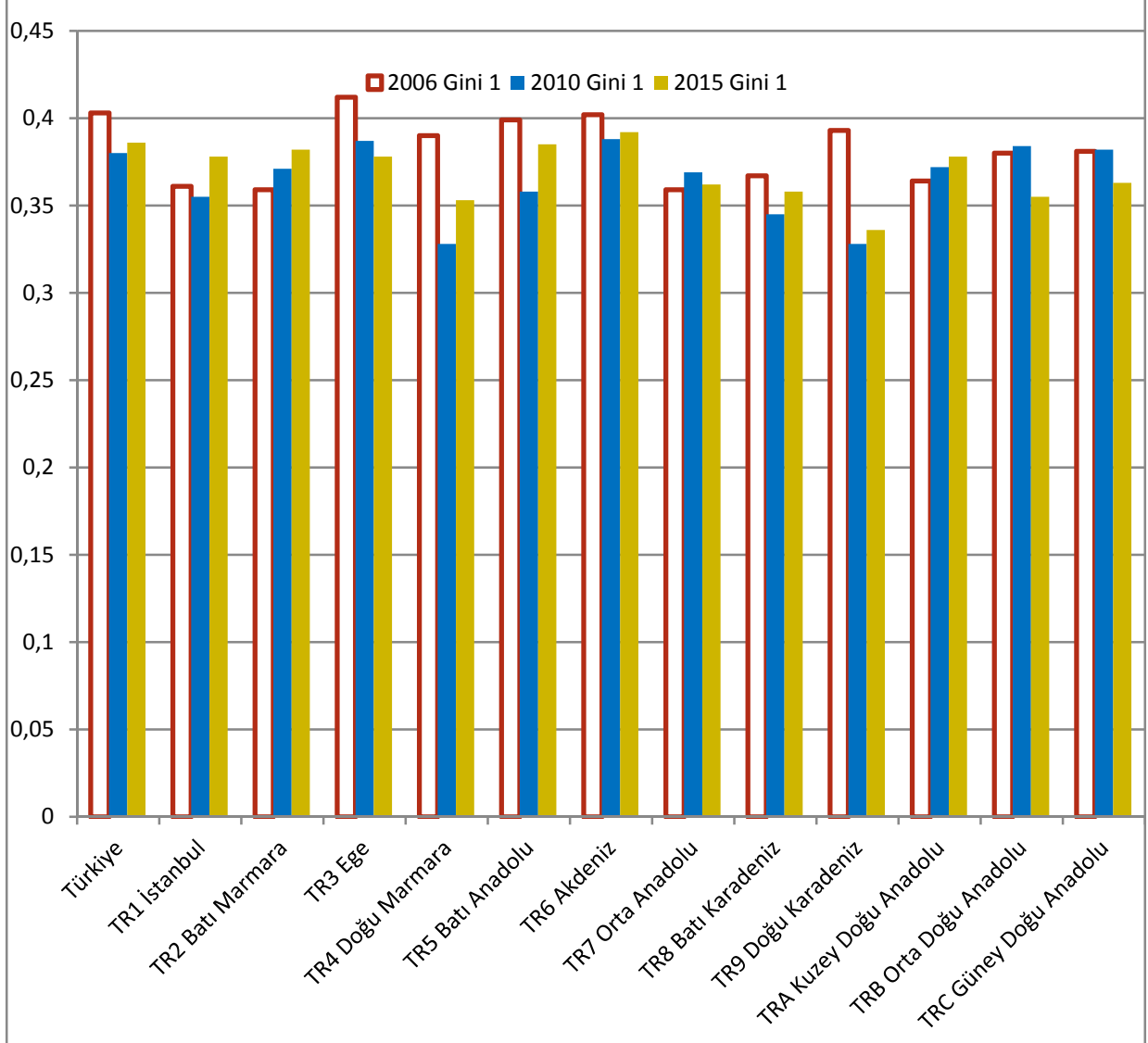
- 2015 gelir dağılımı kaynağı: TUİK, 2016.
- Gini katsayısı (1): 2015 Gini katsayıları TUİK tarafından hesaplanmıştır.
- Gini katsayısı (2): Alternatif Gini katsayısı formülü [denklem (9)] ile hesaplanmıştır.

Tablo 8: Piyasa ekonomisine geçiş öncesi (1980) ve sonrası Gini katsayıları

	1963-1978	1983-2015
Gini (1)	0,532	0,411
Gini (2)	0,484	0,381

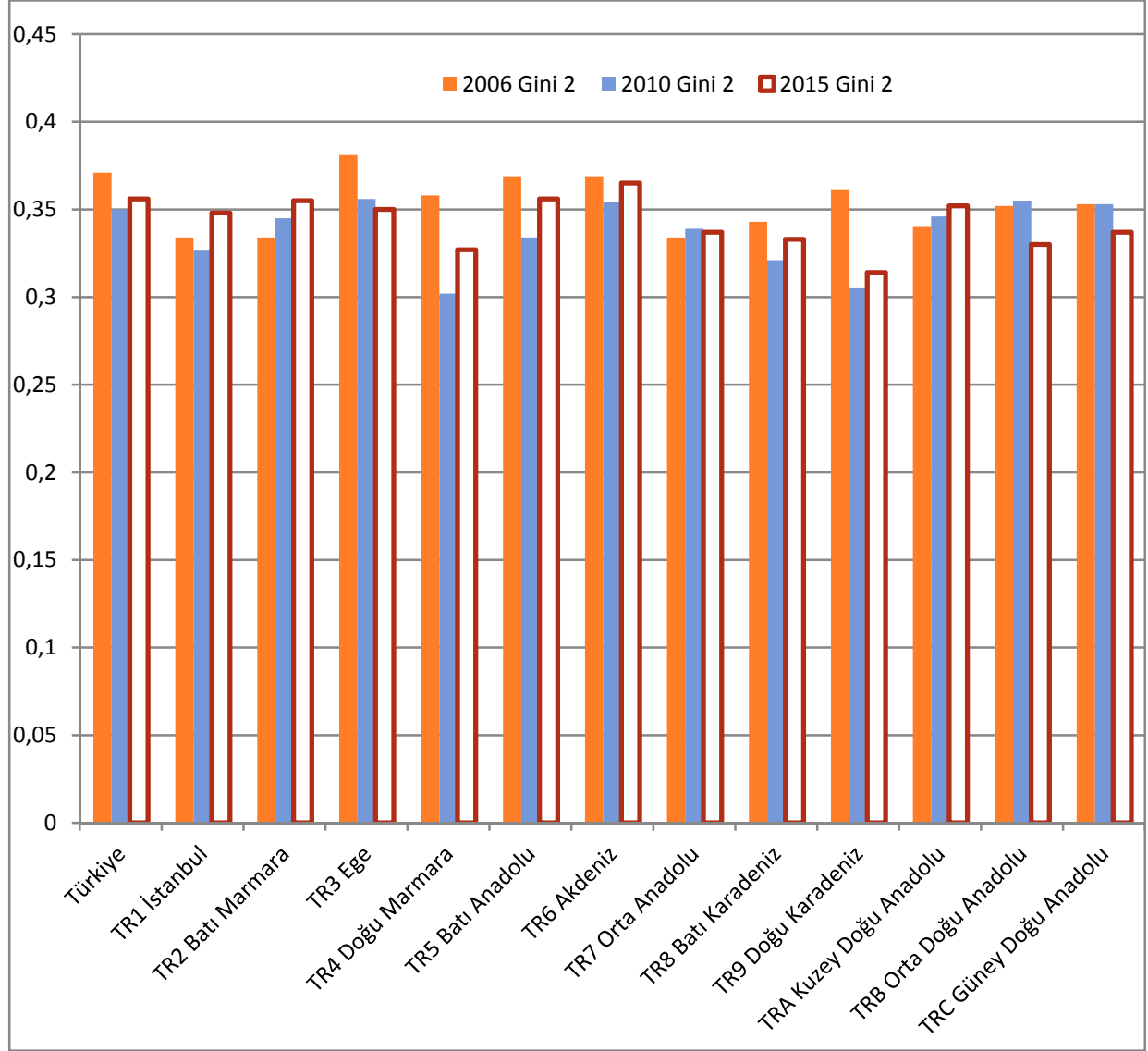
- Gini (1) DPT ve TUİK tarafından hesaplanmıştır.
- Gini (2) Alternatif Gini katsayısı formülü [denklem (9)] ile hesaplanmıştır.

Şekil 4: 2006-2015 Türkiye'deki bölgelerin gelir dağılımlarına ait Gini (1) katsayıları

- Verilere ait kaynak: 2006-2015 bölgeler göre gelir dağılımı kaynağı: TÜİK, 2016.
- Gini katsayıları TÜİK tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 5: 2006-2015 Türkiye'deki bölgelerin gelir dağılımlarına ait Gini (2) katsayıları

- Verilere ait kaynak: 2006-2015 bölgeler göre gelir dağılımı kaynağı: TÜİK, 2016.
- Alternatif Gini katsayısı (Gini 2) formülü [denklem (9)] ile hesaplanmıştır.